

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії



# Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIII рік видання. № 223, січень, 2013





*І чужому навчайтесь,  
Щі свого не цурайтесь...*

*М. Шибанко*

## Наш голос

NAȘ HOLOS  
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей  
Редактор - Іван Ребошапка  
Секретар редакції - Михайло Трайста

### Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,  
Іван Ковач, Микола Корнищан  
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,  
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

### Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;  
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37  
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;  
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,  
Бухарест, Румунія  
Redacția:  
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,  
București România

### Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

## Читайте в номері:

- ❖ *Передвісник європейського гуманізму*
- ❖ **«Сміються, плачуть солов'ї...»**  
Яр Славутич:  
*95 років від дня народження*
- ❖ *Чи звідав щастя Мурчик-кіт?..*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (Попередники)*
- ❖ *Святий митрополит Дософтей – теолог, митець і поет – предтеча нових часів Румунії*
- ❖ *Іван Кідещук – «Клич висот». Виграш і втрати*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури Повчальний зразок красномовності*
- ❖ *«Тішить очі гостроверха ніч крислата, майже пісня...» (Поезії)*
- ❖ *Тривожне життя (Оповідання)*
- ❖ *Від легенди до дійсності (Бувальщини)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

**Вітання Міністра закордонних справ України Леоніда Кожари  
закордонному українству  
з нагоди Дня Соборності та Свободи України**

**Дорогі друзі!**

**Щиро вітаю вас із Днем Соборності та Свободи України!**

**22 січня 1919 року – особлива подія в українській історії, яка стала яскравим виявом споконвічного прагнення нашого народу до самоствердження та національного єднання.**

**Цього дня з великою вдячністю згадуємо про вагомий внесок діячів УНР та ЗУНР в розбудову української державності.**

**Одночасно усвідомлюємо власну відповідальність за втілення їхнього важливого заповіту. Взаємна повага і підтримка, спільність в помислах, цілях і діях всього українства – це найміцніша гарантія успіху Української держави, благополуччя і добробуту кожного з нас.**

**З нагоди свята бажаю усім вам, дорогі українці, наснаги до нових вагомих звершень, добра і злагоди.**

**Покладаюся на подальшу єдність наших зусиль у забезпеченні інтересів України у світі.**

## Олександр Олесь

\*\*\*

Дух наш пречистий, дух наш народний,  
Над нами сходить в сю мить сьогодні.

На крилах в'ється,  
В сльозах сміється.

І сльози щастя, обмивши рани,  
Пливуть потоком, несуть кайдани.

Сьогодні дух наш зійшов над нами,  
Ввійшов, влетів нам в серця пташками.

У душах б'ється,  
У слові ллється.

О день преславний, блаженні миті,  
Сьогодні з духом святим ми злиті!

О, поведи ж нас, лицарський духу,  
По вільній стежці життя і руху.

На тихі води,  
На ясні зорі.

І в цю велику, [страшну] годину  
З'єднай в єдину всю Україну!



«Живий ланцюг єдності» між Києвом і Львовом, який був організований 21 січня 1990 року. У цій грандіозній акції взяли участь близько 3 мільйонів людей.

\* Вірш «Дух наш пречистий, дух наш народний» був написаний 19 грудня 1918 року. Він ніби став пророчим віщунням Акту Злуки, який був підписаний через місяць, у цю «велику й страшну годину». Будучи одним із найглибших втілень ідеї соборності України в поезії, довгі роки цей вірш залишився ненадрукованим і лише у наші часи був включений до зібрання творів О. Олесь.

**Володимир АНТОФІЙЧУК**, професор Чернівецького і Сучавського університетів

# ПЕРЕДВІСНИК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ГУМАНІЗМУ

**960 років тому народився Володимир Мономах,  
900 років тому він посів великокнязій київський престол**

Видатний державний і військовий діяч, великий князь, дипломат і письменник – так коротко можна охарактеризувати цю особистість, діла і помисли якої вийшли далеко за рамки свого часу і не перестають дивувати нашого сучасника. Уся його політична діяльність була спрямована на об'єднання Русі та її оборону від половецьких нападів. Завдяки йому Київська держава досягла єдності і розквіту, здобула широке міжнародне визнання.

Володимир Мономах народився 960 літ тому, тобто 1053 року, за рік до смерті свого славетного діда Ярослава Мудрого. Його батько – Всеволод, найулюбленіший син Ярослава, мати – дочка візантійського імператора Костянтина IX Мономаха, звідки й походить прізвище князя. Володимир здобув добру освіту, що дало йому змогу під час жорстокого політичного протистояння послуговуватися не лише мечем воїна, а й пером письменника.

У молодості, виконуючи різні доручення батька, Мономах об'їхав усю Східну Європу, побував у Польщі й Чехії. У такий спосіб він познайомився з життям багатьох народів, що значно вплинуло на його державницькі погляди. З юних літ княжич, як і належало його сану, активно прилучався до військових походів і битв. П'ятнадцятирічним у складі руського війська бився проти половців на Альті. З того часу включається у внутрішньополітичне життя Русі, набуваючи великого досвіду в управлінні державою, досконало оволодіваючи військовим мистецтвом.

Історичні джерела донесли до нас словесний портрет князя: *“З лиця був гарний, очі великі, волосся рудувате і кучеряве, чоло високе, борода широка, на зріст не вельми високий, але міцний тілом і сильний”*<sup>1</sup>. Тут же йдеться і про вдачу Мономаха: *“Він не був гордим, не возносився у своїх добрих ділах, а славу і честь за всі побіди воздавав насамперед Богові, на нього одного надіявся і за те Бог йому престол помімо інших дарував і багатьох супротивників покорив.*

*До всіх він був милостивим і щедрим на пожертви, у правосудді додержувався законів, і хоча винних карає, але частіше зменшував їхню вину і прощає... У ратях вельми хоробрий і вмільний владнувати війська”*<sup>2</sup>.

Усі свої зусилля Володимир Мономах спрямовував на припинення міжусобних воєн і об'єднання руських князів, аби спільними силами розгромити найгрізнішого ворога Русі – половців. Не раз він демонстрував зразки політичної далекоглядності, відданості дружбі й вірності клятві.

У 1093 р., після смерті Всеволода Ярославича, Володимир Мономах, не бажаючи бути призвідником нових чвар, відмовляється від свого законного права на київський престол і сам прикликав на київське князювання Ізяславового сина Святополка з Турова. Разом зі Святополком, а після його смерті вже і як київський князь, Володимир незмінно проявляв мудрість і розважливість у складних взаєминах із непокірними князями та половцями, які дедалі частіше пустошили й пљондрували Руську землю, особливо після жорстоких поразок русичів від кочовиків під Трипіллям 20 травня 1093 року і 23 липня того ж самого року між Києвом та Вишгородом.

Досі Володимир намагався вмовляннями залагодити стосунки між князями, а після цих поразок він починає особливо рішуче боротися з половцями, спрямовує увесь свій дипломатичний хист на переговори з руськими князями, організовує їх на боротьбу з ворогом. Вбачаючи причини розбрату між князями у недосконалій системі спадковості, залишеній після Ярослава Мудрого, Мономах знайшов вихід у реформуванні цієї системи. Задля цього він зі своїми прибічниками ініціює скликання Любецького з'їзду князів у 1097 році, який запровадив вотчинний спадковий принцип володіння землями і князівствами. *“Хай кожен тримає отчину свою і не зазіхає на землі один одного”,* – вирішили тоді князі. Святополк, великий князь київський, та князі переяславський Володимир Мономах, смоленський Давид Святославич, чернігівський Олег Свя-



**Великий князь Київський  
Володимир II Мономах**

тославич, володимир-волинський Давид Ігорович, теребовльський Василько Ростиславич домовилися перед загрозою іноземної інтервенції припинити міжусобиці, що послаблювали державу й робили її легкою здобиччю половців. Проте братовбивчі сутички тривали, а князі порушували домовленості. Новими спробами Володимира Мономаха та його однодумців примирити князів стали нові з'їзди: Витичівський (1100 року, у селі Витичів поблизу Вишгорода) та Долобський (1103 року, поблизу Долобського озера під Києвом). На Долобському з'їзді Володимир Мономах завдяки пристрасній промові схилив князів до об'єднання і виступу, що принесло руським військам велику перемогу над половцями.

Після смерті Святополка в 1113 р. кияни на вічі обрали Володимира Мономаха своїм князем. Він мав величезний авторитет і швидко заставив удільних князів беззаперечно виконувати його укази. *“Приходь, коли тебе покличу”,* – любив повторювати він.

Епоха Володимира Мономаха – час економічного й культурного розквіту Русі. Було приборкано войовничих половців, зміцнено міжнародні позиції. У *“Слові про погибель Руської землі”*, літературній пам'ятці XIII століття, що славить блискуче минуле Русі, Мономаха названо одним з найвідоміших князів, з яким шукали дружби правителі багатьох країн світу, зокрема й візантійський імператор. Володимир перебував у дружніх стосунках з багатьма європейськими дворами. Сам він одружився з дочкою англосаксонського короля, його син Мстислав – з дочкою шведського короля. Одна дочка вийшла заміж за грецького царевича, а інша – за угорського короля. Використовуючи шлюбні зв'язки, Володимир Мономах уміло впливав на міжнародне політичне життя.

За правління Володимира Мономаха значно зріс добробут руського народу. Було збудовано Михайлівський Золотоверхий і Видубицький монастирі, чимало кам'яних церков. Редагувалися старі і писалися нові літературні твори. Князь дбав про літописання, нагадуючи про історичну єдність князівського роду і пропагуючи легенду про походження усіх руських князів від одного князя – Рюрика.

Володимир Мономах переймався навіть найдрібнішими справами, намагаючись усьому дати лад і навести порядок. При цьому сам особисто не цурався ніякої роботи. *“Що належало робити отроку моему – те сам я робив: діла на війні і на ловах, уночі і вдень, на спеці і на холоді, не даючи собі супокою. На посадників не покладаючись, ні на биричів, сам робив я все, що було треба. Весь порядок і в домі своїм – се я наводив, і в ловчих ловчий порядок сам держав, і в конюхів, і про соколів, і про яструбів я сам дбав”*<sup>3</sup>, – писав він.

Помер Володимир Мономах 19 травня 1125 року неподалік від Переяслава, біля улюбленої церкви, збудованої на Альті. Сини й бояри перенесли його тіло і поховали в святій Софії Київській. Літописець називає Володимира Мономаха великим князем, бо *“просвітив Руську землю, наче сонце, промені пускаючи, і слава його розійшлася по всіх землях. А найбільше страшним він був для поганых, цей братолюбцець, і нищелюбець, і добрий дбайливець за Руську землю”* [181]. З приводу смерті Мономаха в *“Повісті временних*



**Саркофаг Володимира II Мономаха.  
Софійський собор у Києві.**

літ” підкреслюється всенародний смуток за добрим і справедливим правителем: *“Священнослужителі, жалкуючи, тужили по святому і доброму князеві, а весь народ і всі люди за ним плакали, як ото діти за отцем або за матір'ю. Плакали по ньому всі люди і сини його Мстислав, Ярополк, В'ячеслав, Андрій, і внуки його. І тоді розійшлися всі люди з жалобою великою. І так само й сини його розійшлися кожен у свою волость із тугою великою, туди, де ото він кожному з них роздав був волости”* [181].

В історії Володимир Мономах залишився як взірць доброчесності, державної мудрості й звитяги. Синові його Мстиславові, обраному на київський престол, ще деякий час вдавалося тримати в злагоді руські землі й зберігати владу над князями. Але по його смерті, що сталася 1132 року, настав кінець тієї історичної доби, яка знаменувала собою період єдності руських земель під владою Києва як центру могутньої держави. За ним почався період політичної і територіальної роздробленості й занепаду, який завершила монголо-татарська навала.

*(Далі буде).*

<sup>1</sup> Цит. за: Сліпушко О. М. *Код Святої Софії*. – К.: Аконті, 2007. – С. 197.

<sup>2</sup> Там само.

<sup>3</sup> *Літопис руський* / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – С. 461. Далі цитуємо за цим же виданням, зазначаючи в дужках сторінки.

Іван РЕБОШАПКА

# Значимість неповторної сутності феномена «українського Горація»

До 290-річчя з дня народження Григорія Сковороди

(Продовження з № 221-222)

У надрукованих Магдалиною Куцюк в останні роки її життя розвідках наявні «зачатки» аспектів монографічного розгляду творчості Сковороди, написані, правдоподібно, не з такою «націленістю», а принагідно, в міру прочитування сквородинських творів і зазначення того чи іншого аспекту. Спробуємо зрозуміти результати статей не в їхній хронологічній появі, а за можливим монографічним трактуванням, яке, напевно, мало було «вплотитись» в окремі книжки, якби Всевишній був би не покликав її, нарешті, по заслугі спочивати від злигоднів життя і мук безперервної дослідницької праці.

Настільки оригінальна і містка поетично-мислительська творчість Сковороди – це результат його фантазії, яку він досягнув навчанням у Києво-Могилянській академії. Стосовно же закордонних подорожей Сковороди, відвідування ним багатьох країн, ознайомлення із західною культурою і цивілізацією, слухання лекцій у іноземних університетах, контакти з видатними особистостями тощо, описаних «в найкращій сучасній біографії Сковороди» (1972)

Леоніда Махновця, Магдалина Куцюк у своїй статті «Закордонні мандри Григорія Сковороди» («Наш голос», ч. 130, 2005), як сама зізнається, «намагається більш критично розглядати існуючі твердження». Виходячи з того, що професор Харківського університету Ф. О. Зеленогородський, основувшись на написаній (1796 р.) Михайлом Ковалинським біографії (в якій «значно звужив коло мандрів» Сковороди), в 1894 р. «поклав під сумнів цю справу», Магдалина Куцюк пише, що Сковорода побував в Угорщині, коли міста Пешт і Буда (по-тодішньому – Офен) ще були відокремленими, а з тамтешнього



університету «вже не було сліду». Відвідав він Пресбург (сьогоднішня Братислава), місто, яке мало значення «воєнне (було фортецею) і політичне, ніяк не культурне». «Для обговорення залишається тільки Відень», який «наприкінці XVIII ст. був обложений турками». Сумнівається Магдалина Куцюк і в тому, що Сковорода три роки вчився в німецькому університеті з міста Галле та що він, мовляв, побував і в Італії. Вона вповні згідна з Ф. О. Зеленогородським, що Сковорода «мало знав сучасних йому ідей», «ніде не згадує» французького енциклопедиста Дідро, філософів Вольтера і Руссо. Зацікавився єдиним німецьким письменником Августом Бюхнером, «який був філологом, а не філософом». Отож, «захопленість греко-римськими філософами Платоном і Аристотелем врятувала його від впливу французького матеріалістичного мислення XVIII століття», а «розуміння того, що «істина безначальна», «врятувало його від релігійного фанатизму».

Дальшу спробу Магдалини Куцюк окреслити самотність українського мислителя знаходимо в її статті «Григорій Сковорода у колі філософів» («Наш голос», ч. 113-114, 2003), в якій вона твердить, що за формою діалоги Сковороди можна віднести до традиції платонівських діалогів, а за змістом – «скоріше до релігійної психології», визначеної американським філософом Вільямом Джеймсом. Вона поділяє думку Леоніда Ушкалова, який розглядає Сковороду в контексті українського «барокового богослов'я», погоджується з Л. Махновцем, що в «Потопі зміїному» наявне ідеалістичне положення Платона про дві натури світу – матеріальна і духовна, чи «матерія» і «форма», рушійним началом будучи «форма», ідея, – світ – це лише «переходящая тень ідей». Розрізнення

Сковородою «макрокосмосу» і «мікрокосмосу» зустрічалося ще в античних філософів, але «було підхоплене т.зв. філософією природи XVI ст., зокрема знаменитим лікарем і мислителем Парцелієм, який уподібнював світ до людського організму у великому масштабі, а людину вважав світом у малому масштабі». З Парцелієм, зауважує Магдалина Куцюк, Сковороду ніхто не порівнював. До Спінози, вважає вона, Сковороду «не можна наблизити», як це робила викладачка Харківського університету Олександра Єфіменко. У поданому Михайлом Ковалинським списку улюблених авторів Сковороди знаходимо імена авторів-представників символічного чи аналогічного читання Біблії Климента і Максима Ісповідника, але Куцюк твердить, що цей спосіб Сковорода запозичив «від улюбленого єврейського мислителя Філона Олександрійського». Далі відзначає вона, що Сковороду «ніхто не порівнював» з видатним філософом XVII ст. Блезом Паскалем, «з яким душевною структурою і проблематикою Сковорода мав багато спільного» (розчарування в точних науках; сум Паскаля і «скука» Сковороди; діалектний спосіб мислення; незадоволення світом і втеча від людей; «істина безначальна»; праця повинна бути «сродною», відповідною людині і ін.).

Сковороду можна порівнювати й з іншими філософами, скажімо, із Сенекою, якого він формою і темами тісно наслідував у своїх листах, що є тісними паралелями: лист Сенеки «Про час», адресований молодшому Луцілію, і лист Сковороди (7.II.1763) про уміле використання часу, адресований своєму найулюбленішому учневі (молодшому, як і Луцілій) Михайлові Ковалинському (див. нашу статтю «Актуальність сквородинського наслідування поетичної Сенеки»//«Наш голос», ч. 166, 2008), подібне наслідування Сенеки у листі Сковороди про користь читання книжок (див. нашу статтю «Читання книжок – велике наше блаженство»// «Наш голос», ч. 167, 2008).

Темі виховання, розробленій в його листах до Михайла Ковалинського, Сковорода присвятив і діалог «Благородний Еродій», який постав на основі комедії латинського письменника Публія Теренція «Адельфи», в якій мова йде про «добре народження» (успадкування дітьми добрих рис від батьків), що є дуже близьким до концепції Сковороди про «сродну працю» (див. статтю М. Куцюк «Теренцій або проблеми виховання»// «Наш голос», ч. 118-119, 2004).

Як і Д. Чижевський раніш (1931 р.), творчу

індивідуальність Сковороди Магдалина Куцюк висвітлює у статті з тим же заголовком, «Гоголь і Сковорода» («Наш голос», ч. 120-121, 2004), або виявляє її у тематично-ідейному співставленні з видатним сучасним модерним румунським поетом Нікітою Стенеску («Григорій Сковорода і Нікіта Стенеску»// «Наш голос», ч. 135, 005), який не знав Сковороду, але з яким його споріднює, відзначає Куцюк, «щось глибинне» – байдужість до матеріальних благ і світських успіхів, шукання щастя в розумінні смислу людського життя, тенденція сприйняття всього у планетарних масштабах і під кутом зору вічності і ін., що зазвичай у літературознавстві, додам ми, називається «випадковою подібністю», яка є свідченням значимості мистецької сутності авторів, які якраз цим і виявляються приналежними до категорії всесвітніх творців (Нікіта Стенеску, до речі, часто перекладався в США, на Заході).

Найбільше же розвідок Магдалина Куцюк присвятила аналізу конкретних творів Сковороди. У статті «Байки Сковороди як притчі» («Наш голос», ч. 141, 2006) вона обстоює думку, що байки Сковороди – це, як він сам їх називав, «подобія» чи «символи», за допомогою яких він «не збирався критикувати існуючі порядки», а в «душі свого улюбленого автора, апостола Павла закликав до підкорення владі», вважаючи, що «велике число тих, які мають дворянські титули і церковні чини, не мають морального права займати керівне становище, тому що «роблять «несродну» для них працю». Отож, критика Сковороди «не соціальна, не політична, а психологічна і етична», його байки «можна скоріше всього прирівняти до євангельських притч і парабол». Даний погляд авторка підтверджує конкретним аналізом байок «Сова і Дрозд», «Змія і Буфон», «Щука і Рак», «Стара і Гончар».

Конкретний аналіз вперше опублікованого 1961 р. вірша «Про святу вечерю або про вічність» («Наш голос», ч. 144, 2006) – це явний доказ того, наскільки «зашифрований» біблійними символами ідейний зміст даного твору (зауваження можна поширити на всю поетичну творчість Сковороди) і яку широку джерельну базу в деталях використовує Магдалина Куцюк (антична філософія, гностичні Євангелії, контекст всієї творчості Сковороди тощо), щоб «розшифрувати» ідею вірша шляхом її ідентифікації у використаних автором символах.

(Продовження на 8 стор.)

# ЗНАЧИМІСТЬ НЕПОВТОРНОЇ СУТНОСТІ ФЕНОМЕНА «УКРАЇНСЬКОГО ГОРАЦІЯ»

(Продовження з 7 стор.)

Вірш «Про святу вечерю або про вічність», підсумовує дослідниця, має найбільше аналогій з гностичним Євангелієм від Луки, оскільки із християнського сценарію Святої Вечері випливає, що віруючі мають можливість з'єднатися з Христом жестом споживання Його тіла, символізованого хлібом, та крові, символізованої вином, що Сковорода, твердить авторка, «інтерпретує протилежно», звертаючись до Ісуса Христа словами: «Тілом ти відчуваєш хліб і вино, але розум бачить те, що сховане під виглядом плоті – самого Бога». Зв'язок аналізованого вірша з гностичною Біблією авторка вбачає в тому, що остання писалась, щоб оправдати Іуду, який не продав Христа із-за грошей, а навпаки, виконав Його волю позбутися «людини» (тіла), яка тримає Його «уположеним у тюрмі плоті». Те саме просить Сковорода від Христа: «Якщо втіхи плоті втечуть від мене, ти будь моєю насолодою. І ти будеш нею, якщо мене сповниш світлом». Ідея вірша така: смерть – це можливість повністю розтворитись у божественному раю, ідея, яка зустрічається у Діонісія Псевдоареопігаста, а її початок – у гностичних Євангеліях.

Заслугує уваги виявлення Магдалиною Куцюк сутності Сковороди як міфотворця (див. «Життя як буремне море»//«Наш голос», ч. 148, 2006), оскільки між 14-ю і 29-ю піснями «Саду божественних песней» автор здійснює між Старим і Новим Завітами передфігурацію та ідентифікацію образів (образи Старого Завіту, як виражається він, є прообразами Євангелія), а цим способом Сковорода виявляє «модерність свого міфотворчого мислення», синхронізуючись із сьогодишнім літературознавством, зокрема з Горсром Фрай, автором книги «Біблія і література», який вважає їх ідентичними на символічному рівні. Аналіз авторки зосереджений на цих двох піснях і в площині наявності мотиву життя як бурхливого моря (див. статтю з цим же заголовком, «Наш голос», ч.148, 2006) в Ціцерона, Овідія, у Святому Письмі та у згаданих піснях. У порівняльному плані розглянутий мотив звеличування кристалів (стаття з цим же заголовком//«Наш голос», ч.152, 2007) у творі Сковороди «Навоз і алмаз» і в творі Еффраїма Лессінга «Натан Мудрий».

Міфотворчим зразком вважає Магдалина Куцюк і

діалог Сковороди «Алфавіт або буквар мира» (стаття «Розумна Мінерва»//«Наш голос», ч.139,2006), в якому ідентифікує язичницьку античну богиню Мінерву з Ісусом Христом на основі знайденого ним виразу «інвіта Мінерва», який має значення «проти волі Мінерви». Вираз сподобався Сковороді, бо він містко підсумовує улюблений автором тезис: якщо з народження не маєш покликання, то не присвячуєшся праці, яка тобі не підходить, бо не матимеш благословення.

Сковорода називав античну міфологію прадавнім богословством, давньою теологією (хоча в античних богів не вірив), і один з його засобів міфотворення – це уподібнення біблійних образів до міфологічних, через що спроби розкриття символічного значення завдають дослідникам чимало клопотів. «Біблія для Сковороди, – зауважує М.Куцюк, – це глобальна книга (без історичного підґрунтя), символічний ключ до всесвіту», і його цікавлять біблійні фабули, щоб проповідувати своє вчення, мати «можливість моральної інтерпретації або аналогічно-містичного перенесення змісту (її) книг». У ряді інших статей, як «Аскетичні архангели» («Наш голос», ч.143, 2006), «Потоп зміїн» («Наш голос», ч.127-128, 2005), «Про помилковий переклад у творах Сковороди» («Наш голос», ч.137-138, 2005), «Убогий жайворонок» («Наш голос», ч.122-123, 2004) і інших навіть толково обізнаній Магдалині Куцюк з античною літературою та філософією, з новітніми літературами, з Біблією та її інтерпретаціями і ін. нелегко довелося проводити сквородинські образні ідентифікації та знаходити «ключі» до символічного проповідування Сковородою свого вчення.

Проблемні розвідки Магдалини Куцюк – це наче розпочате будівництво чогось, і будівничий, хоча безперестанно «ламав» собі голову, у момент багато надробленого вагається, яким способом йому поступати, щоб завершити замислене. Отож, після напружених зусиль «розшифрувати» Сковороду, Магдалина Куцюк попадає в подібний стан, коли заявляє: «Григорій Сковорода – одна з найблискучіших постатей української культури. Проте про нього було висказано стільки суперечливих думок, та й сьогодні висловлюються достатньо, що це нерозгаданий геній».

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

## ЯР СЛАВУТИЧ: 95 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

З відомим канадським поетом Яром Славутичем мені пощастило зустрітися 1992 року в Києві з нагоди Шевченківських свят. Тоді (в готелі) він поцікавився нашою літературою (тепло оцінив її!), також і українською громадою Румунії, і виявилось, що посередництвом унів. проф. Торонтського університету Миколи Павлюка він знав, хоча й не детально, але достатньо добре, українську літературу з Румунії. До цього слід додати, що уродженець 11 січня 1918 р. родового хутора Жученки на Херсонщині (справжнє його ім'я Григорій Жученко) і сам Яр Славутич з 1960 року – як випусник Запорізького пединституту і Пенсільванського університету (США) – стає доктором філологічних наук і професором в Канаді Альбертського університету. Після війни і до 1960 року перебував на еміграції в Німеччині і США.

Доктор-славіст Яр Славутич був викладачем в багатьох школах та університеті на протязі 50 років, склавши за цей час і 7 підручників з української мови, призначених англомовним учням і студентам.

Та як потрапив на Захід Яр Славутич?

У своїй автобіографії він написав: «*Поховавши улюбленого діда (який помер від голодомору 1933 р. – н.а.), загорненого в рядно, у викопаній мною неглибокій ямі між двома деревами, я поніс із собою присягу, проказану дідом, як місію: «Вижити і розказати всьому світові, як сталінська людва нищить Україну». Дивуюсь тепер, що мені таки пощастило вижити, уціліти в неймовірних обставинах війни, у тривожній підпільній діяльності на північній Київщині, Чернігівщині та Стародубщині, у дорозі на Захід, під час утечі з катовицького, огороженого дротом табору, при нічному переході польсько-чеського кордону, під американськими бомбами в Берліні, у таборах для переміщених осіб...». І дійсно, Яру Славутичу вдалося стати свідком «в справі голоду перед міжнародним трибуналом у Нью-Йорку». Про це йдеться в його книжках «Розстріляна муза» (Детройт, 1955) і «Muse in Prison» (Нью-Йорк, 1956), «Місцями запорозькими» (третє видання, Едмонтон, 1985) та «У вирі багатокультурності» (Едмонтон, 1988)...*

Яр Славутич автор таких важливіших книг поезії: «Трофеї» (1963), «Завойовники прерій» (1968), «Мудрощі ман-

дрів» (1972), «Зібрані твори» (1978), «Живі смолоскипи» (1983) та багатьох інших. Останні дві були нагороджені першою і другою преміями Літературного фонду ім. Івана Франка. Він здобув звання поета-лауреата Української моголянсько-мазепинської академії наук, Шевченківську золоту медаль за педагогічну працю в Канаді, став лауреатом премії ім. Д. І. Яворницького; був президентом Канадського інституту назвознавства, Українського шекспірівського товариства, головою осередку Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді; надрукував кілька книжок з літературознавства та чимало наукових статей українською, англійською, німецькою, французькою мовами, склав Західноканадський збірник поезій у двох томах, дві антології «Українська поезія в Канаді» (1976) і друкував свої поетичні твори в різних англомовних антологіях, а також опублікував ряд своїх книжок у перекладі на цілу низку мов світу. Він же автор монографії «Модерна українська поезія, 1900-1950» і книги «Шевченкова поетика» та ін.

Чимало збірок поезії і досліджень Яра Славутича було опубліковано в Україні після проголошення її державної незалежності.

Цікаві синтезні думки щодо творчості поета, за славнозвісним істориком літератури Юрієм Шевельовим (в різні часи), висловила молода дослідниця Тетяна Полякова: «Яр Славутич по-різному усвідомлював своє завдання як поета. Але незмінно домінувала поезія патріотичного звучання, що протягом більш піввікового періоду виконувала важливу соціальну функцію – будила дух непокори, вичавлювала рабську психологію і ганебне почуття меншовартості і зневіри, бичувала і виставляла на загальний суд прояви «яничарства», активізувала національний дух, що полягає у постійному русі, борні, а не регламентованості раціоналізму, захопленні життям, а не втечі від нього, жадобі життя та вміння, а не пасивізму та самозреченні».

Яр Славутич помер 11 липня 2011 року і похований на цвинтарі св. Михаїла в Едмонтоні. Він був членом Спілки письменників України.

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» низку поезій видатного письменника (Див. стор. 10-11).



## «Вміють ся, плачуть солов'ї...»

ЯР СЛАВУТИЧ

# «Я – ДРУГИЙ ГАМЛЕТ, ЩО З ДУМОК ЗБЕЗУМНІВ І СПОГЛЯДАЮ ПРИСМЕРКИ ЕПОХ...»

МОНОЛОГ ПЕРЕД ШАБЛЕЮ

3 поеми «Мазепа»

Колись ти косила в боях татарву  
І ляха стинала в двобої.  
З тобою, відродо, я в думках живу  
І сум коротаю з тобою.

О шабле безмовна, суди й докоряй!  
Я знаю обмови екстазу.  
Ти в гніві зориш поневолений край,  
Ти царську приймаєш образу.

Ти чуєш, як сили підземні трясуть  
Поховані кості Богдана,  
Коли москалі в Україну несуть  
Неволю, що палить, як рана.

Суди й догоряй... Щоб докорів іржа  
Пекла моє серце тривало,  
Щоб гнівна моя непокірна душа  
Відомсту Москві гартувала.

Та прийде ще кара, зоря світова,  
Година святої відплати,  
Коли прогримить за державні права  
Борвій Запорожжя крилатий.

Тоді молитовно тебе я зніму -  
Як сонце, як щастя, як мрію!  
Відважно тебе, захололу й німу,  
Зведу на Петра і нагрію!

ВОРОН

Це ти в коливнім пирію,  
Що гнувся, як хвилі дніпрові,  
Уперше в пилявськїм бою  
Напився варшавської крові?

Мазепу в неріднім краї  
Це ти супроводив і крякав,

Тамуючи сльози свої,  
Крильми розтинаючм мряку?

Це ти, щоб кріпити кістки,  
На гуманській грівся пожежі;  
І, в дим поринавши їдкий,  
За Гонтою злякано стежив?

Повідай мені, чи не ти  
Вістив неспромогу Петлюрі,  
Коли валували фронті  
І банди літали в алюрі?

Тепер на могилі сидиш,  
Обпершись на крила схололі,  
І бомбами сповнену виш  
Обводиш очима поволі.

О, вороне, свідку старий  
Віків громового похмілля!  
Куди запровадять вітри  
Твоє вузлувате окрилля?

Не синє безмежжя долин,  
Не засвіти неба-розмаю, –  
Нехай український полин  
Останки твої поховає!

НА РІЗДВО

Матері

Мені приснилась біла паляниця,  
Накритий стіл і соняшна кутя,  
І понад хатою в лету жар-птиця,  
Що ловить зорі й знає майбуття.

Я часто бачу: грає сніговія,  
Міцні морози – дуб аж посизів,  
А ти стоїш на покутті, як мрія.  
Як Божа Мати серед образів.

Сім'я сідає до святного столу,  
Де пахне сніп і де п'янить узвар;

З ясної стелі, мов з небес, додолу  
Лампадка ронить сяєво, як жар.

Дзвенить молитва над столом святково,  
І на долівці сіно шелестить...  
О, не забути боговите слово,  
Що всім ясило благодатну мить!

Мені приснилась біла паляниця,  
Накритий стіл і соняшна кутя...  
Нехай навіки спомином іскриться  
Той добрий час – на все моє життя!

\* \* \*

Дюнами шлях мій – без краю.  
Дихає далеч вогнем.  
Довго і спрагло згораю  
Над переможеним днем.

Неба скорботна Сагара  
Зорі запалює знов, –  
Сонця погашена кара  
Душу не звільнить з оков.

О, прохолодний розмаю,  
Де твоя звага стара?!  
Жданого Нілу немає,  
Довго не буде Дніпра.

Тільки бурхає дорога,  
Дихає далеч вогнем.  
І не згасає знемога  
Над переможеним днем.

ОСІННЯ ЕЛЕГІЯ

Мов келихи, повні вогню золотого,  
Палають дуби в голубій даліні.  
Не ремствуй, надіє! Стелися, дорого!  
Стояння скарбів пороховано дні.

## «Вміють ся, плачуть солов'ї...»

Вони облітають важкими ковтками,  
Лягають на землю – черлень і багрець.  
І жаль підмиває, що й я за роками  
Зійду в небуття, привітавши кінець.

І тоскно з душі пробивається туга.  
Багато буяння і мало плодів!  
Минуле лягло – як імлава наруга,  
Майбутнє без барви встає й поготів.

І я, що пройшов рокотання шалене,  
Молюсь і благаю: – О, Боже, верни  
Трояндої радості літо натхненне,  
Смарагдову тирсу моєї весни!

Та падає листя невпинно і строго:  
Стояння скарбів пороховано дні.  
Мов келихи, повні вогню золотого,  
Палають дуби в голубій даліні.

\* \* \*

Мілка надія і глибокий сумнів...  
Хто зріже лавра: Сатана чи Бог?  
Я другий Гамлет, що з думок збезумнів  
І споглядаю присмерки епох.

І так принадно в тузі дознавати,  
Як безбач б'ється сковане буття,  
Немов – у морі без керма фрегати,  
Ні бур, ні злив не знавши співчуття.

Гряди, як древлє, Мойро кругойдуча,  
І доволодай незнакому путь!  
На цілий всесвіт непроглядна туча  
Потьмарно впала.  
Бути ж чи не быть?

КАСТАЛЬСЬКЕ ДЖЕРЕЛО

З Кастальського надпивши джерела,  
Стою на скелі, серцем прояснілий.  
Мене поймає тасмнича мла –

Немов прадавні дні загомоніли,  
Неначе Піфія для ворожби  
Звела в екстазі свій обгорток білий.

О красне тло минулої доби!  
Хай новоатомні рапсоди часу  
Пильнують путь космічної плавби,

Серед ракет шукаючи окрасу.  
А я люблю Кастальське джерело,  
Молюсь до схилів і лісів Парнасу,  
Щоб довгий вік воно текло й текло,  
Скрашало будні клекотом натхнення,  
Поїло чарами дельфійське тло.

Такий закон: приймаючи будення,  
Як невідкличний новочася гніт,  
Ми власним душам прагнем воскресення –  
Плекати в думках предковичний міт!

\* \* \*

І майдани, й люди – як на святі!  
Аж вібує готика струнка.  
Та в моєму серці біснуватім  
Не вмирає дух степовика.

Що йому ці подвиги колишні,  
Захоллолі гранями різьби?  
Ближчі, ближчі пурпурові вишні,  
Та стави, та сонце, та дуби,

Та хвиляста навкруги пшениця,  
Та вітрів несамовита гра.  
Дух могутній, рокіт Ненаситця,  
Він клекоче й кличе – до Дніпра!

\* \* \*

Я так жадав ту землю цілувати,  
Яка снагою дощових струмків,  
Немовби купіль теплих шапликів,  
Колись голубила дитячі п'яти!

Вона стелилася до ніг, як шати  
Прямої левад, вигинистих лужків;  
Вела крізь хашчі диких терників,  
Шептала казку, наче рідна мати.

Зирнувши знагла просто з літака  
Біля Борисполя, в гниле болото,  
Я вмить пройнявся болем земляка.

Застиг на смерть. О, неземна скорбото,  
Зоглянься й жалощі мої візьми!  
Не цілував я діл – кропив його слізьми.

\* \* \*

Сердець отаву, чисту й соковиту,  
Нехай топтав чи не топтав одчай,  
Бери, як дар цього земного світу,  
І пелюстками задумів квітчай.

Утра тиш лад, чи відшукаєш нелад,  
Тебе не зборе буйне безпуття!  
Як води відає плавучий велет,  
Зумій дознати парості буття.

І по насназі звабного ширяння,  
Чи по скорботі спаду, – все одно –  
Чиїсь чуття п'янитиме до рання  
Твоїх плодів достояне вино.

І ти пізнаєш радість боговиту,  
І привітаєш килими отав –  
Сердець дари, скарби земного світу,  
Що їх натхненно мислями квітчай.

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Ти, що мене під серцем носила;  
Ти, що дала життя мені й крила;  
Мамо, журавко рідна моя,  
Жайвора виспів, трель солов'я;

Ти, що за мною в горі літала;  
Ти, що відбила болю потали;  
Чайко, що гріла вутлих пташат,  
Ласкою крила, літеплом шат;

Ти, що мене вела, наче мрія;  
Ти, що спасла від тюрем і змія;  
Мамо, ніхто в облогах таких  
Не зазнавав страждать нависних;

Благословенна і найдорожча!  
В серці живеш ти, божеська проща,  
Богозахисна стріхо моя,  
Жайвора виспів, трель солов'я.



Лідія КОВАЛЕЦЬ.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

# ЧИ ЗВІДАВ ЩАСТЯ МУРЧИК-КІТ?..

(Нотатки на берегах однієї давнішої книги Михайла Михайлюка)

*Пам'яті Івана Негрюка*

У 1974 році, тобто майже водночас із книгою М. Михайлюка «Мурчик-Кіт упав з воріт», бухарестський журнал «Румунська література» (видання, здійснюване чотирма мовами: російською, французькою, англійською та німецькою) вмістив статтю Вінічіу Гафії під промовистою назвою «Дітям потрібні не лише солодощі». Дітям потрібні й книжки, духовно-інтелектуальне спілкування з одним із найбільших досягнень людства, резонно стверджував автор, оглядаючи адресований найменшим читачам материк тогочасного рідного письменства, констатує його розквіт, але не заперічує в цьому просторі, скажімо, інший пласт художнього матеріалу – той, що творився мовами національних меншин і задля популяризації якого у столиці навіть функціонувало спеціальне видавництво «Критеріон». Талановиті представники україномовної громади Румунії також скористались цим засобом спілкування й ширення власних досягнень; скажімо, відомий нині письменник Михайло Михайлюк свою щойно згадану збірку опублікував у «Критеріоні» в 1975-му.

Придивімося ближче до цієї вже історичної сходинки в розвитку української літератури на теренах Румунії, своєрідної віршованої діалогії, розрахованої на малого читача, але цікавої і для дорослих. Перше, на що звертаєш увагу, це на її важливий морально-етичний потенціал, адже ті, що пропонуються, два різні типи поведінки головних персонажів кожної з частин виразно зорієнтовані на добре виховання дитини. Власне, М. Михайлюк, думається, не дарма подав спочатку віршовану казку «Чому ведмідь не має хвоста» – твір із набагато позитивнішою морально-етичною наповненістю, аніж казка, що дала назву збірці: осягнувши першу історію (про зворушливу турботливість лісових мешканців одне про одного), читач таки критичніше сприйме лінкувату персону Мурчика, якому довелося падати не лише з воріт, але й із штучного, бо додуманого, вифантазованого п'єдесталу, на який вознесли його власні гордості і самозамилування. Чітко розмежувавши гідний, активний тип поведінки від недостойного, М. Михайлюк тим самим полегшив своїм потенційним читачам засвоєння відповідних уроків і,

що не менш важливо, зробив це через посередництво рідної української мови.

Кожен твір – це щораз своя оригінально структурована історія, складена із кількох коротких історій, хоч зауважимо вже зараз їх, творів, певну нерівноцінність, кращу, як нам здається, виписаність сюжету казки про Ведмедя, більшу вмотивованість у ній подій, вчинків, до всього ж глибший пізнавальний зміст цього твору. А певний перегук із назвами Стельмахових казок (таких як «Чому кріт не з'являється на світ», «Чому в зайця болять зуби») на цьому й закінчується. Бо якщо там розповідь зводиться до розгорнутого пояснення, відповіді на інтригуюче запитання, винесене в назву, то в М. Михайлюка аж ніяк не проблеми з хвостом у центрі уваги, запитання тут лишень для інтриги. Бо центральним є мотив, може, найголовніший у міжлюдських стосунках – взаємодопомоги, відповідальності кожного за тих, хто поряд, і надто за тих, хто слабший, кого, за А. де Сент-Екзюпері, ми приручаємо.

Імпульсом до такого стилю взаємин виявився вчинок Ведмедя, точніше – стиль його життя. От і на цей раз між тим, чи подаватись на довгий зимовий спочинок, чи відкласти його і заходитись розчищати сніг біля геть заметених осель своїх численних приятелів, лісових мешканців, Бурмило обирає друге, до того ж робить це тихо й негласливо. Власне, вчинки ці ніби й звичайні, механічні за сутністю, без прагнення самореклами, але вони щирі й добрі, спрямовані на благо інших. У жертву мимоволі приноситься навіть ... хвіст, котрий просто відірвався разом із намерзлим снігом, ставши приводом до численних душевних мук потерпілого, хоча й жодного разу не змусивши його пошкодувати за свою начебто нерозважливість. І аж тепер М. Михайлюк веде свого змореного, дещо зажуреного втратою героя подалі від рідного лісу, в гори, де той у якійсь порожній хатині впадає у сплячку, у підсвідомості все ж тривко тримаючи свій клопіт («І так зима минала, / Летіли тижні, дні, / А нашому Бурмилу / Лиш хвіст ввижався в сні»).

Розгорнута зав'язка м'яко переходить у площину розшуків Ведмедя вже весняної пори, площину, присутності якої могло б і не бути, якби попередня пригода з участю зниклого виявилась рядовою акцією

і якби лісове товариство не відчувало одне з одним хвилюючої внутрішньої спорідненості: «Ведмідь їм – рідний брат...». Розгортається грандіозний пошук – зі спеціальними доволі сучасними й логічними планами, як-от поділ території на квадрати, використання компасу, пошук, у процесі якого малий читач спроможний дізнатись чимало нового для себе і про життя окремих мешканців лісу (Зайця, куми Лисиці, Кабана, Борсука, Крука, Сови, Білки – малої скакунки), їхні уподобання, звички і зрозуміти, наскільки важливою є наша активність у житті, а наше переживання за когось вивищує передовсім нас.

Коллективний розум, серця, прихилені одне до одного, творять дивовижну енергетику, повернувшись у лоно якої, Ведмідь почувається щасливим, дарма що без хвоста. Подібна творчість на таку, здавалося б, «збиту» «звірину» тему пробуджує добрі почуття; власне, популярна тема, як висловився один із літературознавців, аналізуючи здобутки і втрати у її царині, «не знімає відповідальності з письменника своєю нібито легкістю, доступністю вирішення, а диктує велику вимогливість», бо ж у літературі завжди мовиться про людину.

М. Михайлюк виявився достатньо вимогливим до себе і в підготовці іншого твору аналогічної тематики – віршованої казки «Мурчик-Кіт упав з воріт». «Іншість» полягає передовсім у цілком протилежній подачі провідної ідеї: тепер вона не на поверхні, а, сказати б, схована за принципом логічної антитези. І якщо у першому творі прийом сну грав функцію другорядну, то зараз він виходить на перший план: якраз різні сні котів, їхня, сказати б, тематика зумовлюють не лише падіння головного «сонька-дрімка» з воріт, але й розвиток дії. Сні, зрозуміло, фантастичні, але із земною підосновою і знову ж таки про щастя: у них – і зустріч із відомим героєм мультика Міккі Маусом, зустріч, яка передбачала політ на ракеті в далекі світи і там виручання з біди друзів, яких у Мурчика... нема, і мандри небесними шляхами із зорею, конфлікти з котячою братією через свою ледачкуватість («Він звик наїстись / Задарма / Із рук лиш господині»), зневажання усталених норм життя

(«Як бачив мишку / Він колись, / Сполохану і бистру – / Сміявся і гордо / Вслід дививсь: / Мого не варта хисту!»). Відверті декларації Мурчика зводяться до самохизування й протиставлення себе загалові: «– Я Мурчик-кіт, / Моє життя – / Для сну і для розваги. / Мишей хай інші сокотять – / Дурні та роботяги».

Головний персонаж у підсумку ніби й сприймає все, що снилось, як своєрідні уроки, але якихось радикальних дій для зміни способу життя не застосовує: в заключній строфі поняття «кіт», «ворота», «сон» знову шикуються одне побіч іншого, хоч у читача не зникає цікавість, що ж присниться ледареві на цей раз, як не зникає переконання у черговому крахові таких ілюзій.

Образи ведмедів, котиків, лисичок, птахів із підбитими крилами не нові в літературі для дітей. Головне, що своїх персонажів М. Михайлюк підгледів спостережливим оком, побачив у їхньому житті те, чого не побачили інші. А виявити своєрідність, незвичайність звичайного з допомогою поезії, засобами слова (найоптимальнішими засобами!) дати зрозуміти малечі, що погано, а що добре, є надзвичайно важливим. Наразі ці істини пропонувались дітям, для яких художній текст мовою їхніх близьких чи далеких родичів-українців мав бути і своєрідним підручником цієї мови, а не лише вихователем. Думається, що ця книга та інші подібні їй і формували покоління таких молодих і потужних українських інтелектуалів-письменників на румунському терені, як Іван Негрюк. Підставу думати так дає мені відбиток цієї книги Михайла Михайлюка, де й зазначено, що вона – з бібліотеки Івана Негрюка, передана ним у дар Бібліотеці «Союзу українців» Буковини. Ця суха, офіційна згадка про передчасно спочилого автора «Металевих квітів» і «Тайносфери», колишнього студента Чернівецького університету, людину яскраву, неординарну, творчу і тим незабутню, зізнаюся, була для мене найбільшою спонукою придивитись пильніше до Михайлюкової дитячої книги, дарма що вона поважного віку. Хороші книги, як відомо, мають здатність не втрачати своєї значущості ніколи.



Іван РЕБОШАПКА

## УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

– ПОПЕРЕДНИКИ –

(Продовження з № 221-222)

Найвагоміше з-поміж усіх попередників україніки Бухарестського університету (і україніки Румунії взагалі) в галузі порівняльних фольклористичних досліджень використав український фольклор професор Ясського університету Петру Караман (1898-1980), перш за все у своїй праці про звичай колядування у румунів, слов'ян та інших народів<sup>18</sup>, яка появилася 1933 р. у Кракові, майже одночасно з появою у Львові праці на ту ж саму тему тамтешнього університетського професора Іларіона Свенціцького, якому в передмові до своєї праці Караман дякує за допомогу в її здійсненні. Наукова цінність праці Карамана полягає в тому, що на основі ґрунтовного безпосереднього обізнання (у Львові, 1928 р.) з фольклорними матеріалами він вперше в історії дослідження колядкової звичаєвості і зв'язаної з нею поезії виявляє існування спільного українсько-румунсько-болгарського типу колядування, викладає гіпотетичні припущення стосовно генези та диверсифікації колядкових груп за їхніми адресатами (певні гіпотези, як здається, сумнівні, непереконаливі).

Зворотню, так би мовити, стороною праці Карамана про звичай колядування (=магічне напрошування здоров'я, щастя членам сім'ї, добробуту в господарстві, щедрого врожаю у полі й інших благ) є його монументальна порівняльна праця про звичай розколядування у народів Східної і Південно-Східної Європи<sup>19</sup> (= магічне вираження стереотипними формулами різних проклять, супроводжуваних ритуальними практиками, які наносять шкоду негостинним господарям).

До Карамана ніхто з фольклористів не усвідомлював побутування цього звичаю. На цю тему він уперше 1936 р. представив доповідь на Софійському конгресі слов'янських географів та етнографів<sup>20</sup>, а 1939 р., як зізнається вчений, «праця була готова до друку», але в непевних умовах евакуації під час другої світової війни рукопис книги, як і інші рукописи, пропав, і Караман заново відтворив працю на основі 1/10 з уцілілих джерельних матеріалів.

Ряд інших праць Карамана – виключно з україністичною тематикою: «Fresca huțulă» (1940), яка по суті є рецензією праці Станіслава Вінченца «Na vysokiej poloninie» (1936), посмертно появлені «Cântecesele de leagăn ucraïnene» («Українські колискові пісні», 1997), «Vechiul cântec popular ucraïnean de-

spre Ștefan cel Mare și problemele lingvistice-etnografice» («Давня українська народна пісня про Стефана Великого і лінгвістично-етнографічні питання», 2005), якою Караман зацікавився ще під час розпочатої у Чернівцях докторської підготовки 1928 р. і виступив з доповіддю на цю тему в Радівцях, ширше опрацював її у роботі з 1931 р., яка загубилася разом з іншими працями під час воєнної евакуації, відтворив її 1955 і завершив 1957 р.

Цікаво відзначити, що студія Карамана «Une ancienne coutume de mariage: «a k'isa pi cupțiori», «a cădea în vatră» (1932-1933) була натхнена його ознайомленням з новелою М.Коцюбинського «Плекоптіор».

Наскільки був ознайомлений Караман з українським фольклором і як високо оцінював багатство та наукову його цінність можна бачити хоча б з того, що імена видатних українських етнографів, фольклористів та літературознавців В.Антоновича, Ганни Барвінок, П.Чубинського, П.Ефіменка, І.Франка, В.Гнатюка, Я.Головацького, Б.Грінченка, І.Ястребова, Ф.Желехівського, З.Кузелі та інших часто зустрічаються на сторінках його праць.

Зокрема настільними для Карамана були праці В.Гнатюка. Він захопився працями Гнатюка, перебуваючи у Львові (мені освідчився, що навіть познайомився з Гнатюком, але йому не дозволили довго з ним розмовляти, щоб його, хворого, не мучити). Караманові імпонували авторитетність, наукове багатство та незаперечна достовірність Гнатюкових праць. В «Обряді колядування...», наприклад, з 1098 посилань до джерел 93 рази Караман посилається виключно на праці Гнатюка як єдиного джерела, а інші 50 разів його праці цитовано поряд з працями інших авторів. Одні з найцікавіших і ніде не зустрінутих фактів побуту, описаних Караманом у посмертно надрукованій праці «Pământ și apă» («Земля і вода», 1984), наводяться з праці Гнатюка «Похоронні звичаї й обряди» (1912). За допомогою праць українського вченого Караман виявляв типологічні подібності, відзначав «велике число безперечних ідентичностей» у румунів та українців.

Як впливає з монографії наслідника Карамана і завідуючого його науковою спадщиною професора Ясського університету Йона Г.Чуботару «Петру Караман. Доля вченого»<sup>21</sup>, українські матеріали фігурують і в ненадрукованих ще працях ясського

вченого «Originea slavilor. Patria lor primitivă», «Prozodia și metrica populară polonă în raport cu versificația folclorică a celorlalți slavi» і ін., у нездійснених, а тільки накреслених працях, як «Miorița, în cadrul etnologic al Europei Orientale», «Ritual simbolic de refuz al pețitorului la germani și slavi», «Troian la slavi, români și neogreci» та в інших замислених і не здійснених проектах.

Літературознавчими україністичними питаннями румунські вчені почали інтенсивно зацікавлюватися, починаючи з XVI ст. при такому збігові обставин: внаслідок економічних скрут, породжених тяжкою війною за визволення з-під турецького гніту, і громадянськими війнами, у Румунських князівствах Молдові, Волощині і Трансільванії між 1588 р. і 1636 р. друкарні переривають свою діяльність. Оскільки «церковні книги, писані слов'янською мовою, були спільними для Румунських князівств і для православних слов'ян (...), то джерело, з якого румунські церкви задовольняли свої потреби, перемістилося в Україну». «Типографія львівського руського братства (...) стає головним центром розповсюдження православних церковнослов'янських книг у перших чотирьох десятиліттях XVII ст.» «Так само у Києві, під час Петра Могили, типографія при заснованій ним колеї випускає численні книги для всіх країн, в яких використовується церковнослов'янська мова. Очевидно, маючи можливість доставляти слов'янські книги з України, протягом кількох десятиліть Румунські країни не потребували мати свою власну типографію»<sup>22</sup>.

З того періоду встановлюються плідотворні українсько-румунські культурно-літературні відносини, досліджувані пізніше такими попередниками сучасної україніки, як П.П.Панайтеску<sup>23</sup>, Г.Штремпел<sup>24</sup>, Петре Константінеску-Яш<sup>25</sup>, І.К.Кіцімія<sup>26</sup>, Г.Безвіконі<sup>27</sup> і ін. Це питання у наш час висвітлить у літературному плані (XIX ст. і початку XX ст.) нині покійна Магдалина Куцук у своїй докторській дисертації (1972).

У XVII і на початку XVIII ст., відзначає дослідниця, чимало з виданих тоді в Україні книг проникають в Румунські країни, зберігаючись навіть у перших виданнях і по цей час в бібліотеці Румунської Академії. Ці книги, як, наприклад, «Синопис» (1674), перевиданий у Києві десь 24 рази, викликає серед румунів належне зацікавлення<sup>28</sup>.

Між творчістю найвидатніших представників давньої української літератури, створеної у стінах Києво-Могилянської колеї (згодом в академії), і тогочасними румунськими письменниками давньої літератури постають цікаві зв'язки, побіжно виявлені такими літературознавцями, як Ніколає Йорґа<sup>29</sup>, Секстіл Пушкаріу<sup>30</sup>, Н.Катожан<sup>31</sup>, а докладно – може, найавторитетнішим знавцем давньої української літератури, бувшим студентом 1907-1911 рр. Факультету словесності Київського університету,

вихованцем Володимира Переца, пізніше професором кафедри давньої румунської літератури Бухарестського університету академіком Штефаном Чобану (1883-1950) у своїй історії давньої румунської літератури<sup>32</sup> та особливо у праці про румунсько-українські культурні зв'язки, зокрема про Іоанікія Галятівського і давню румунську літературу<sup>33</sup>. Питання українсько-румунських літературних зв'язків давнього періоду заново докладно вивчив сучасний авторитетний україніст і румуніст, випускник і бувший професор українського колективу кафедри слов'янських мов, згодом – професор факультету румунської словесності Бухарестського університету, член Румунської Академії Дан Хорія Мазілу у ряді студій під спільним заголовком «Староукраїнські книги і румунська культура» у ж. «Наш голос» (починаючи з першого числа) та в ряді монографій.

У першій половині XIX ст. творчістю Г.Сковороди зацікавився Олександр Хаждеу (див. першу частину статті «Значимість неповторної сутності феномена «українського Горація» з попереднього числа журналу), але написане ним тоді румуномовному читачеві стало відомим аж через століття<sup>34</sup>.

(Далі буде).

Примітки

18 Petru Caraman, *Obrzęd koledowania u Slowian i u Rumunow* (1933; *Datina colindatului la români, slavi și la alte popoare*, Buc., 1989).

19 Petru Caraman, *Descolindatul în Orientul și sud-estul Europei* (1980).

20 Petru Caraman, *Descolindatul (To Xetragoudisma) dans le sud-est europeen // Comptes rendus du IV-e Congrès des géographes et des ethnographes slaves*, Sofia, 1936, pp. 321-327.

21 Ion H. Ciubotaru, *Petru Caraman. Destinul cărturarului*, Editura Universității Alexandru I. Cuza, Iași, 2008.

22 *Istoria literaturii române. I. Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400-1780)*, Editura Academiei, Buc., 1964, p. 337.

23 P.P.Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archeveque de Kiev, dans les Principautés roumaines*, Paris, 1926.

24 G.Ștrempel, *Sprrijinul acordat de Rusia țiparului românesc în secolul al XVII-lea*, «Studii și cercetări de bibliografie», I, 1955.

25 Petre Constantinescu-Iași, *Din relațiile culturale româno-ruse dealungul veacurilor*, «Relații româno-ruse în trecut», Buc., 1957.

26 I.C. Chițimia, *Din relațiile româno-ruse din trecut*, «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», nr. 3-4, 1959.

27 G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, Buc., 1962.

28 *Sinopsis, adecă adunare de multe învățături*, Buc., 1757.

29 N. Iorga, *Istoria literaturii românești. I. Literatura populară. Literatura slavonă*, Buc., 1925.

30. Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1920.

31 N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I, Buc., 1940.

32 Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, Buc., 1947 (1989).

33 Ștefan Ciobanu, *Din legăturile culturale româno-ucraïnene: Ioanichie Galeatovschi și literatura română veche*, Buc., 1938.

34 Al. Hașdeu, *Un filozof mistic. Grigore Varsava Skovoroda*. Din rusește de M. Maevski. Cu o prefață de Emil Grigoraș, «Convorbiri literare», Buc., mai, 1930; Idem, *Problema timpului nostru. Învățătura lui Grigore S. Skovoroda prezentată în concepția exegetico-sistematică*. Traducere din rusește de N. Covali. Cu o prefață de Emil Grigoraș, Buc., 1938.



Іван КІДЕЩУК

## СВЯТИЙ МИТРОПОЛИТ ДОСОФТЕЙ – ТЕОЛОГ, МИТЕЦЬ І ПОЕТ – ПРЕДТЕЧА НОВИХ ЧАСІВ РУМУНІЇ

Святий Митрополит Молдавії і Сучави Дософтей / Досифей / Доситей (Димитріє Баріла) побачив світло дня на сучавській землі 1624 р., в православній родині глибоковірних батьків, які дали його в науку до найкращих вчителів того часу. Після закінчення Православної братської школи у Львові, де навчався грецької, латинської, слов'янської і польської мов, як отець-богослов 1649 р. постригся у монахи в історичному Монастирі Пробота (заснованому воєводою Петру Рареш-ом, сином Штефана Великого) і між 1658-1686 рр. займав посади єпископа околиць Гуш та Роман, а між 1671-1686 рр. був митрополитом Молдавії і Сучави. Його лагідність, смиренність та мудрість літописець Йон Некулче підсумував словами: «У нашій краю не було

такої людини (...). Його ніхто не чіпав, бо люди казали, що він – святий» (див. «Літопис Країни Молдавії», Вид-во Альбатрос, Бухарест, 1984, ст.61). З метою наближення румунського народу до молитви Дософтей дарує йому «Псалтир у віршах» (1673) й інші твори для прославляння Бога і Святих, як «Акафісти Пресвятої Богородиці», «Літургійник», «Октоїх», «Життя рокових святих» і ін.

Святий Митрополит Дософтей, сам же аскет, умом і молитвою високо підняв духовне життя монастирів та ісихастів і всіма своїми силами дбав про духовну скарбницю Молдавії – мощі Святого Івана Сучавського і, коли загарбник Молдавії Ян Соб'єський у 1686 р. вирішив забрати у Польщу святі мощі разом із митрополитом Дософтеєм, митрополит не зможе видержати таку велику душевну біль, хоч остерігає і молиться над святими мощами у Стрию та Жовкві, недалеко Львова, де й помре і буде похований в 1693 р. в українському містечку Жовкві. Миряни Жовкві і сусідніх земель вшановували його молитви, раділи чудесам святих мощей і не вірили, що вони повернуться додому, на Буковину до Сучави аж у 1783 р. за розпорядженням Царя Австрії Франца Йосипа II-го, щоб поневіренними були тими ж австрійцями під час першої Світової Війни, потім перебуваючи у Відні між 1914-1918 рр. і під час другої Світової Війни, коли будуть знову приховані на Буковині, щоб опинитися, кінець-кінцем в прекраснім



монастирі Івана Сучавського, об'єднуючи духовно не лише Буковину як покровитель її, бо «Мощі Івана Сучавського – глибоко вшановані не лише українцями, молдованами і румунами, вони в пошані усіх віруючих християн, які навідуються до храму його імені» (див. «Покровитель Буковини Святий Великомученик Іван Новий Сучавський, Чернівці 2004, с. 46-53).

Заслуги Святого Митрополита Молдавії і Сучави Дософтея вважаються основними в процесі розвитку румунської культури, бо поряд з друкуванням літургійних книг в новій Яській типографії, привезеній з Росії, він здійснив важливу для всіх румунів річ: випередження релігійних канонів і введення румунської мови в церковну літургію, а крім цього, геніальний митець і поет своєю творчістю доказував, що румунська мова не є нічим нижчою від інших мов, відзначаючись і вона божественною красою. Румунський академік, історик літератури і фольклорист І.К.Кіцімія назвав митрополита Дософтея «*новою тогочасною появою в румунському та європейському планах*». Настільки прогресивне і творче ставлення в тодішній епосі Європи «*визначало барокових митців*» (див. Dicționar de termeni literari/ Словник літературних термінів», Бухарест 1976, с. 47)

Справді, Святого Митрополита Дософтея можна вважати тогочасним почуттєво художнім новатором. Бурхливий час війни нанесе йому удар далекої чужини, бо, як виражався літописець Мірон Костін, «*не часи підлягають людині, а нещасна людина – часам!*». Перебуваючи далеко від своєї батьківщини у душевних тривогах, Дософтей не міг передбачити ні свою долю, ні долю мощей Святого Івана Сучавського, ані долю рідного краю, запитуючись параболічним «націленням» у своєму семилітньому безсилі усамітненні, чи не халдейці «з письмом халдейським» «загинувши від бурі і повені»?

Почуття марноти охоплює душу смиренного прелата, митця і поета, бо словом, мовляв, не можна добитися безсмертя, коли на землі все людське – безсиле, переходяще.

Сумний тон і навіть похитність митця і поета-елегіка відчувається в перекладі із слов'янської «Давидових

Псалмів» на румунську мову – «Псалтир у віршах» (Унієв, 1673), де зустрічаємо Давидову звеличуваність людини за Божим велінням: «Поставив (чоловіка) більшим, щоб всі його слухали, / І всі, що на світі те слово не топтали, / Все поставив йому під ноги: / Вівці й воли, всю під сонцем скотину» (див. Псалом 8), у перекладі: «*L-ai pus mai mare, toate să-l asculte/ Câte sunt pe lume cuvântul să nu-i mute/ și i-au supus toate suptu a lui picioare/ Oile și boii, și totu de suptu soare*» (Dosoftei, Ps.8).

Одночасно зустрічаємо і вагання у зв'язку з долею німецької людини: «*Вона – ніщо, / Переходяща, як тінь невидима. / Даремно мучиться й мина біла днина, / Громадить на завтра без упину, / А кому залише, не знає людина*» (Псалом 38). Заслуга Дософтея полягає в тому, що в своїх перекладах він звжди знаходить вдалі метафоричні еквіваленти усіх почуттєво-елегічних відтінків псалміста, виражених у стилі румунської сумної народної пісні-дойни: «*Zilele se sfârșesc ca fumul, oasele ard ca jăratecul, inima se uscă întocmai ca și iarba, pielea se lipește de os; sânt asemenea păsării singurateice de pe acoperiș; pâinea mea e cenușa, băutura cu lacrimi; zilele-mi se lungesc ca umbra și mă usuc ca iarba*» («*Дні зникають, наче дим, кості горять, як жар, серце схне, наче трава, шкіра липне до костей; я – наче усамітнений птах на даху; хліб мій – попіл, напитек – зі сльозами; дні мої довшають, наче тінь, а я висихаю, як трава*»).

«Псалтир у віршах», який він буде постійно удосконалювати останніми роками усамітненого життя, зберігає святість змісту формами тогочасної народної мови, вкладеної у метрику Яна Кохановського (див. «Псалтир Давидів», 1578), що надає поетичної краси художнім зображенням, створеним не без труднощів пера, як зізнається сам автор у рукописній присвяті Георгію Дуці: «*З великим трудом і довголіттями зміг я якнайкраще розтолковувати те, що велів Господь, щоб заманити до читання душу людини*» (див. «Румунські письменники»/ Scriitori români», Бухарест 1978, ст. 195).

Мірча Муту не вперше зазначає, що смиренність прелата перед словом визначається суміжністю між сакральним і мирським, творець сповнюючи свої поетичні роздуми мотивом «*все – марнота / omnia vanitatum*», а формою розкриваючи власну драму шукань, що наближає його до найбільших митців-поетів Румунії, «*передвіщаючи, як відмічає кричична ексегеза, меланхолійність поетики Емінеску, але й різкість слова Тудора Аргезі*» (там само, ст. 195), якого вважають Міхаїлом Емінеску ХХ-го століття.

Символікою вірша «Дойна», написаного в стилі румунської народної пісні-дойни, Емінеску виражає свої власні і народні почуття святості рідної землі, якій загрожують чужі загарбники, як це правдиво висловлює цар Давид у своїх псалмах, Тарас Шевченко у «Давидових

Псалмах», звертаючись до землі і народу України, або митрополит Дософтей у своїм перекладі «Псалмів віршованих», вважаючи, у свою чергу, рідні землі теж святими.

Сучасний критик та історик літератури Александру Андрієску доказує, що «Дойна» М. Емінеску народилася з псалмів Дософтея, в яких прославлено Бога і святість єврейського народу та його земель, і часто використувано символи молдавської дійсності та міфології.

Румунське Відродження розпочинається такими велетнями православної церкви, як митрополит Варлаам, автор «Казання» і ктитор яської Церкви «Трьох Святителів», молдавський воєвода Васіле Лупу, Антим Івріянул («Дихаїї»), волоський воєвода Матей Басараб, митрополит Сімон Штефан («Новий Тестамент», 1648) в Трансільванії, далі – Дософтей («Псалтир», 1673) та воєводи Шербан Кантакузіню і Димитрій Кантемір, («Descriptio Moldaviae/ Опис Молдавії»), літописці Грігоре Уреке, Мірон Костін, Йон Некулче й інші, які підняли румунську культуру на європейський рівень, а в румунській мові відкрили незбагненні валентності краси – п'єдестал майбутніх творчих поколінь і майбутнього мистецтва усної і писаної літератури.



Будинок Дософтея (колишня типографія) у Яссах

Після Варлаама, підсумовує Йон Даяну, Святий Митрополит Дософтей, теолог, митець і поет, являється відомим автором і видавцем святих книг румунською мовою, найбільшим ліриком румунського Відродження, завдяки якому було доведено, що румунська мова придатна для церковного культу і мистецької краси. За його значний внесок в європейську культуру ЮНЕСКО включила митрополита Дософтея у світовий календар вшановування видатних творців планети, і ми надіємось на близький міжнародний 400-літній ювілей (2024 р.) незабутнього румунського теолога, митця і поета, який присвятив все своє життя Богові, християнській любові до ближнього, єдності свого народу і сусідніх народів, розвитку румунської культури та мови і розквіту світової культури, богослов'я та літератури.

Михайло МИХАЙЛЮК

## ІВАН КІДЕЩУК – «КЛИЧ ВИСОТ» ВИГРАШ І ВТРАТИ

Я не ясновидець, аби дати категоричну оцінку, яка б тримала рівновагу між протилежними поняттями, введеними у заголовку до цих нотаток. За звичайною логікою вихід у світ книги – безперечно виграш, бо він матеріалізує чийсь труд, прагнення відповідати на заманливий «клич висот», які ввижаються кожному письменнику поза введеними на папері словами. А чому й антонім втрата? Певне пояснення буде нижче.

Йдеться про книгу негостинця Івана Кідещука, яка вийшла друком завдяки старанням професора Національного чернівецького університету імені Юрія Федьковича Володимира Антофійчука у видавництві «Золоті литаври» (Чернівці) у другій половині 2011 року, книга яка містить прозу, літературну критику і публіцистику – майже весь літературно-інтелектуальний доробок автора, якому у червні нинішнього року виповниться 68 літ.

Покійний Степан Ткачук, письменник надзвичайно продуктивний, напевно назвав би Івана Кідещука «марнотратником», бо маючи дар володіння словом, він спромігся до пенсійного віку тільки на такий скромний творчий ужинок. Бо для Степана Ткачука не існувало всіляких побічних причин, включно професійних, які б заважали йому писати.

Натомість, упорядник і редактор збірки Володимир Антофійчук у щедрій передмові підказує вірогідне пояснення невисокій творчій продуктивності автора: «Професор (саме так, як у старі добрі часи, шанобливо величають у Румунії учителів) Іван Кідещук виплекав не одне покоління учнів, вивівши їх на високі життєві орбіти, дав розгін їхнім особистим долям, доклав зусиль, аби сповна реалізувалися їхні здібності і таланти».

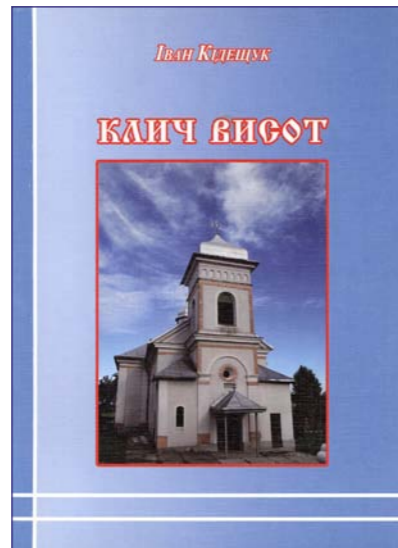
Мені ж здається, що не тільки через зусилля на шкільницькій ниві Іван Кідещук не спромігся на більше у царині красного письменства. На мою думку, його нахил до літератури більш, так би мовити, «контамінаційний», аніж з покликання і переконання, що може вийти на її висоти. Маю

на увазі насамперед його прозу – оповідання і гуморески, багато з яких перейшли через мої руки, коли я працював у газеті «Новий вік». Я не сказав би, що Кідещуківі прозові твори відзначаються «справжньою оригінальністю», як гречно пише автор передмови. А підкреслив би, що людина начитана, маючи спостережливе око, володіючи живою народною мовою, будучи оптимістичної натури, черпаючи тематику з сільського життя рідної Негостини. (Володимир Антофійчук називає Негостину «унікальним українським селом»), маючи почуття гумору (його проза має майже наскрізне гумористичне забарвлення) Іван Кідещук подеколи ставав «прямолиць до рідного слова», і тоді з-під його пера виходили гарні новели, дотепні гуморески, а вже за демократичних часів – сатирична публіцистика.

Читаючи новели, оповідання та гуморески, поміщені в «Клич висот», ловиш себе на думці, що в особі Івана Кідещука наша література могла мати прозаїка (зокрема гумориста) першої величини, що міг стояти поруч зі своїм видатним односельчанином Василем Климом, який передчасно пішов з життя.

Як зауважує у своїй передмові професор Володимир Антофійчук: «Естетичні принципи Івана Кідещука базуються на спадщині просвітництва і християнського гуманізму». Мені здається, що саме в дусі просвітницьких ідей він пише статті про українських класиків Тараса Шевченка, Сидора Воробкевича, Сильвестра Яричевського, Ольгу Кобилянську, наче продовжуючи на вищому літературознавчому рівні уроки з української літератури. Цікаві інтерпретації дає Іван Кідещук творам українських письменників з Румунії – Степана Ткачука, Івана Ковача, Василя Клима та інших.

Під час нашої недавньої зустрічі у Бухаресті Іван Кідещук признався, що гетерегенний зміст книги «Клич висот» саме висвітлює і вияскравлює його інтелектуально-творчу особистість. Справді, книга вірний «портрет» чесного і завзятого трудівника Івана Кідещука на ниві освіти, культури і літератури.



Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

## Георге ТОМОЗЕЙ (1936-1997)

Румунський поет, прозаїк, публіцист, перекладач.

Учився в Літературній школі ім. Міхая Емінеску в період «золотого покоління» разом із відомими письменниками, як Лучіян Райку, Фенуш Нягу, Ніколає Лабіш.

У періодиці почав друкуватися з 18-ти років. Співпрацював з радіо і телебаченням.

Був редактором журналів «Cinema» («Кіно»), «Tinărul scriitor» («Молодий письменник»), «Argeş» («Арджеш») і «Almanahul Scriitorilor» («Альманах письменників»).

Дружив із Ніколаєм Лабішем і Нікітою Стенеску, в пам'ять про яких видав збірки спогадів і меморіальні альбоми.

За життя надрукував 45 книг.



Георге ТОМОЗЕЙ

МАЙНО

ЯВА

Він насправді був  
текучим каменем,  
закатованою квіткою,  
посудиною, в яку налито по вінця пощади.

Із власного розгрому споруджував  
палаці, в яких виставляв свої колекції  
королів та блазнів;  
власними руками, ніби

ставив руїну на руїну,  
щоб підняти мури та башти;  
своєю кров'ю, своїм малуватим життям  
і нами, котрих теж малувато.

Коли-не-коли повертає до нас  
в лектиці,  
до якої запряжені мотилі:  
він – текучий камінь, він посудина пощади...

ГОЛОВА НЕДІЛІ

Маємо час народжуватись  
і є в нас час вмирати,  
тримаючи в руках  
відпилену голову неділі.  
А жити –  
житимемо  
завтра.

Це моя мова, – виголошую присвійно,  
мов пестливо гладжу круп свого коня, –  
рідна мова  
(для вас –  
румунська мова),  
мій мисливський сокіл,  
або ж вино, що полірує мої зуби,  
моє майно, без сумніву,  
тільки моє.

Справа в тому, що вона – статуя-велетень,  
власне, лиш голова вапнякової статуї,  
що жує псалми й прах церковних лиць,  
а я – тільки язик тієї статуї,  
язик румунської мови.

РЕМЕСЛО

Було так зимно, що той холод я міг був  
нарисувати,  
самітність міг різьбити;  
убогим був я, і моя рука трудилася  
писати Махабхарату на рисовій зернині.

Статуями страху міг я засипати пропасті,  
з голоду міг видовбати 13 дерев'яних ложок  
для мужів Останньої Вечері і для вогких  
від поцілунків і сліз ліній цього начерку...

З румунської переклав  
Корнелій ІРОД

## ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ПОВЧАЛЬНИЙ ЗРАЗОК  
КРАСНОМОВНОСТІ

Читачі, зацікавлені постійно набувати знань і навичок стосовно їхнього культурного зростання, мали нагоду сприйняти з рубрики «Перлини всесвітньої літератури» журналу «Наш голос» ряд корисних порад у зв'язку з тим, як, наприклад, слід успішно використовувати час або яку користь приносить молодій зростаючій людині уміле підбирання і безперервне читання книг та інші поради, актуальні і по цей час, які давав класичний український поет, байкар і філософ Григорій Сковорода (3.XII.1722 – 9.XI.1794) повчальними листами своєму найулюбленішому учневі Михайлу Ковалинському, листами, яких він тематично, а то й їх формальним оформленням наслідував філософські листи найвидатнішого представника післякласичної римської літератури Луція Аннея Сенеки (4 р. до н.е. – 65 р. н.е.), написані на старості літ його молодшому другові – поету і філософу Луцілію («Моральні листи до Луцілія», 47 зразків).



Сенека Анней Луцій

На цей раз детальніше представимо у перекладі на українську мову Андрія Содомори лист Сенеки «Про красномовність, яка личить філософові», який є показовим зразком того факту, як слід би організувати виклад тієї чи іншої теми і, головне, яким способом її треба викладати, щоб слухачам було цікаво її сприймати і з належною користю. Хоча у своєму листі до Луцілія Сенека говорить про те, як повинен виступати/промовляти філософ перед публікою, подані ним поради дуже корисні для публічних виступів не тільки філософів, але й осіб найрізноманітніших занять і професій. Більше того, ці поради у певній мірі корисні (з методичної точки зору) і для письмового оформлення будь-якої теми сучасними учнями, студентами, працівниками

культури, а то й письменниками-початківцями, бо крім вказівок стосовно «виструнчення» теми, способу побудови мовленнєвого дискурсу, поради стосуються і того, якими художніми якостями повинна відзначатися мова усного виступу, а то і, добавимо ми, письмового викладу.

Глибоке вникнення Сенеки у секрети зразкової красномовності завдячується тому, що, крім створення багатого його художньої творчості (послання, поетичні твори, трагедії, писані не для вистави, а для декламації, філософські твори), він достатньо часу безпосередньо займався ораторством. Сформувавшись під впливом свого батька (який, до речі, написав працю про римських риторів), Сенека у 31 році життя почав діяти як судовий оратор, а згодом, коли його молодий вихованець Нерон вступив на престол Риму, Сенека фактично управляв державою, успішно виступаючи як квестор у римському сенаті. Сенека, до речі, спричинився до створення нового риторично-декламаційного стилю (відмінного від «старовинного» стилю Цицерона), стиль, який відзначався «веселою красою» мови, сповненої дотепними короткими сентенціями, великою чисельністю метафор, які становили «витончене поетичне вбрання» викладеної теми.

Головною умовою зразкового красномовства Сенека вважає ту, щоб саме життя філософа і ним виголошуване публічно було б *впорядкованим*. Поняття Сенеки про *впорядкованість* має на увазі ряд аспектів. По-перше, мова виступаючого перед публікою не повинна бути «розгнужданою, несамовитою», а розміреною, з належними паузами-зупинками («...ми ж, навіть коли пишемо,

## ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

то дбаємо, звичайно, про розділові знаки», вказує Сенека зв'язок між розміреною усною і писаною мовою), з логічними наголосами і відповідними змісту піднесеннями тону тощо, бо в противному разі, – доходить Сенека висновку промовистим порівнянням, – «...як ті, що збігають з гори в долину, не в силі зупинитись там, де хочуть, бо вага тіла пориває їх далі, ніж треба, так і в цій пошпінності мова не тільки над собою не панує, а й не придатна для філософії, що повинна не абияк кидати слова, а укладати їх, розміреним ідучи кроком». Відповідним укладом і розміреністю викладу (паузами, наголосами – *I.P.*), – наголошує Сенека, – «*треба злагодити те, що лякає мене, погамувати те, що драгує, розвіяти те, що затумлює очі*». У намаганні осягнути все це, – погоджується Сенека, – можна вдаватися і до «ширшого розмаху» промови, «але при цьому (слід зберегти) притаманну їй (промові – *I.P.*) гідність. Хай і вона (промова – *I.P.*) буде повною сил, але хай керує цими силами: хай не никне хвиля, але хай і не скипає». Отож, промовець не повинен спішитися, «*стрімголов пориватися*», щоб «*мовою нестерпною (його) слова, немов ті сніжинки, поспіхом (не) доганяли одне одного*», бо «*покvapний і багатослівний спосіб мовлення більш панує якомусь шахраєві, ніж людині, зайнятій значною і поважною справою, людині, яка інших повчає*». Тому-то Сенека радить промовцеві, щоб ні не «*цідив слова*», але й ні не «*заливався ними*», він «*хай не натужує мого вуха в очікуванні слова, але хай і не засипає його скоромовкою*», бо «*безбарвна мова своїм перебігом послаблює увагу слухача: краще запам'ятовується те, чого вичікуєш, ніж те, що промайне, перелітне*». Свій висновок урівноважено *впорядкованого* мовлення Сенека підтверджує словами легендарного Гомера, який набагато раніше навчав молодого промовця, що «*солодша від меду пливе повільна мова*».

По-друге, «*мова, яка хоче служити правді, мусить бути проста, без прикрас*». Це – дуже важлива настанова Сенеки. Поняттям про «*мову просту*» і «*без прикрас*» римський філософ наголошував той аспект, що мова/промова (а чи й письмовий твір – *I.P.*) повинна відзначатися логічністю викладу ідей, без зайвих стилістичних конструкцій, бо слухач замість того, щоб «*придивився пильніше*

– *поспишає далі*», не сприймаючи правду, яку промовець хоче донести його зрозумінню. Отже, Сенека радить своєму молодшому другові Луцілію: «*...добре буде, коли не зважатимеш на тих, які дбають про те, скільки треба говорити,*

Нерон та Сенека,  
пам'ятник в Кордові, Іспанія.  
Скульптор Едуардо Баррон

а не як треба говорити», тобто зважати на те, як промовляв Публій Вініцій – зв'язно. Прикладом для наслідування Сенека подає свого вчителя, римського ритора і філософа Папірія Фабіяна (I ст. до н.е.), який «*промовляв не так поспішно як вільно, промовляв з легкістю, а не з поспіхом*».

Третя настанова стосовно *впорядкованості* мови це та, що стосується, як він сам виражався, «*поетичного вбрання*» промови (дискурсу чи, добавимо, письмового твору – *I.P.*), тобто промова (художній твір) повинна бути складеною по художньому, з добірних слів та виразів, бо «*мова покликана входити в наше єство, лікувати душу. Бо навіть ліки, – підтверджує Сенека образним порівнянням, – не помагають, коли не затримуються на певний час у тілі (...). Що то за лікар, який лікує хворого мимохідь? Чому, гадаєш, нічим не приваблюють слова, що ринуть гомінким, вируючим потоком?*». Отож, щира порада, дана Сенекою Луцілію, це така: наскільки багато було б у нього слів і «*хоч би як легко й грайливо бігли вони, – все ж їх треба гамувати. Бо як розумній людині личить мірна хода, так і мова личить стримана, не зухвала*».

Іван КОВАЧ

# «ТІШИТЬ ОЧІ ГОСТРОВЕРХА НІЧ КРИСЛАТА, МАЙЖЕ ПІСНЯ...»

(Вибране)

## В ЯБЛУНЕВІЙ ЗОРІ

Яблунева зоря зве щоранку  
і щоранку вона в'є з роси  
той вінець, що з любові в серпанку  
заповітно черпає краси.

Його мати з плечей вже щоночі  
не знімає, – солодкий тягар...  
Знов вона у рушник свої очі  
разом з ним заплітає, мов жар.

Як побачить потік, чи криницю,  
вона спритно затче у рушник.  
В цей рушник сонцевисні зіниці  
вповиває й маяк-серпневик.

Як у сині коханої очі,  
в небеса зове доля, як в сні.  
Споконвічно ж білють в ній ночі,  
журавлями видніються дні...

## КОЛИ ЗАІСКРИТЬ СОЛОВ'ЯМИ

Зорять небеса оксамитні,  
безсловесно потік ожива,  
в зазорені вічі блакитні  
свого батька несучи – шахтаря.

Повстало проміння гульливе,  
роздзвенілося серце, мов клен,  
троянди ж дуднять в блискітливий  
села мого рідного дзвін.

Приснилися згорблені ночі,  
у кривавій пшениці снаряд,  
земля моя рине ув очі,  
у дідом засаджений сад.

Коли заіскрить солов'ями,  
розвінчовує синь тіні хмар, –

змуруймо ж, як хату для мами,  
селу своєму рідному дар...

## ЯК СТАТИ В БАГРЯНИЙ КРУТІЖ

Переливом думки  
ідуть у вітрах,  
звиваються жили  
крицеві на ріст,  
мости, наче гони,  
у ратніх світах  
вирізьблюють висі  
на рідний наш хист...

Тому мої виски  
мережать не злом, –  
я буду по сонцю  
ступать й босоніж,  
волошки ж хай сині  
завіють теплом,  
коли мені стати  
в багрянний крутіж...

## НІЧ РОЗСТЕЛИТЬСЯ ЕТЮДОМ БЕРЕГАМИ

Тішить очі гостроверха  
ніч крислата, майже пісня, –  
пролітає місяць верхи  
кипарисний.

Горбить душу вись стоока,  
рветься в струни небесисті, –  
й підкоряється жорстока  
тінь багніста.

В'на ударить громом в груди,  
в'на розкинеться світами, –  
ніч розстелиться етюдом  
берегами...

## І ЗАСМЕРК УРОЧИСТИЙ МІЙ ДЕНЬ

Захмеліла чужа суєта,  
наче борщик вчорашній, безм'ясний, –  
мов недоля терпка-молода,  
що з балкону бажала б упасти.

Звечоріла моя суєта,  
Богородиця ж в ній не бувала, –  
розгородилась в ній не мета,  
а гетьманська булава.

І засмерк урочистий мій день,  
у якому нема благовістя, –  
той-то день, у яким дзінь-дзелень  
усміхнувся зловмисно.

## ЖОВТОБЛАКИТНА ПІСНЯ

«Діти, хто подарував вам Україну?  
– запитала вчителька.  
– Мама!» (Спиридон Вангелі)

Блакитнонеба пісня  
застрянула в діброву,  
і зрушилося світло  
тріскуче навмання.  
Веду своє дитинство  
хмільне у поле знову,  
вистраждує де спогад,  
крислатіє весна.

Барвінком застелити  
стежину, куди босий  
найважчі дні спекоти  
в смарагди поволік,  
безсонні синьоводи  
збубнявіли, мов сльози,  
розвиднилось дитинство,  
в якому я повік.

Сяйнути насупроти  
лискучим струнам неба,  
пірнало щоб і сонце  
у жили моїх днів,  
розкошланій душі  
покірності не треба,  
їй треба паперових,  
гривастих літаків.

Я ношу в серці, мамо,  
весняний ключ журавок

і в шумі сутінковім  
домашній свій горіх,  
коли в розколин неба  
навчаєсь співу ранок  
й прозріно обрій мріє  
упасти на поріг.

Перестук полотняних  
хмарин завеселився,  
сурмлять в суглобах глиби  
янтарно, вірно так, –  
я з мамою колишу  
дитинство, щоб гніздився  
у ньому іскролетний  
моєї долі птах.

Довіку думам знати  
про той собор, в якому  
купалася найперша  
весна моя – зоря, –  
хатиною звать люди,  
не знать її нікому,  
собором буду звати  
святим її лиш я.

А ти, матусю рідна,  
кинь заповоччю зрання,  
небесні прясла щоби  
вишневили поріг, –  
вікно засклеє ж тужить  
іконою страждання  
та радістю й чеканням  
моїх сумних доріг...



Мал. Василя СОКОЛЮКА

Павло РОМАНЮК

**СНІГОПАД ДУШІ**

ПСАЛОМ ДУШІ

Господи,  
Ти дивишся  
крізь мене,  
проходишся  
бульваром  
моїх мислей  
і усміхаєшся,  
хоч інколи мені  
не до Твоєї усмішки...

Люблю Тебе,  
коли Ти в гніві  
ламаш гілки погляду мого,  
щоб не дивитися зі скель  
в самого себе  
і не будити промені  
всередині тіней  
слів зайвих...

Настане день,  
той роковий день  
подорожі  
у гліб темних озер;  
тоді прислухайся до скрипки  
мого життя,  
тоді будь поряд!..

АЗУР ДУШІ

Азур душі,  
безгрудий,  
п'яний небом,  
омитий дощами  
неспокою,  
обманутий снігопадом,  
овіяний  
повіями ночі,  
з чужих,  
прихованих скарбів  
болю  
життєвських злетів  
і падінь,  
спускається  
на наші аеродроми  
проходження...

Ідем до нього –  
до азуру –  
оповиті інієм.

Колоссям, потоптаним  
табунами  
диких коней,  
наші мрії  
лягають  
під тиском асфальту  
XXX-го століття.

Барабанить час  
в суглоби пустоти...  
А ми,  
покинувши перон  
слова,  
уявляємо себе  
янголами  
хвилини...

СНІГОПАД ДУШІ

Для МФ

Сніжить  
крізь мене,  
вітер б'є,  
тамусь біль...  
А як тобі,  
кохана,  
в біле вбрана?..  
Чи чуєш  
буйногриву заметіль?..  
То кінь мій,  
що летить  
крізь тіло,  
то я стою  
посеред степу,  
і, мабуть, прийде ангел,  
що так біло  
вповиває очі  
і мою мету...  
Сніжить,  
вже скоро  
буйні сніговії  
загоять рани  
у душі...  
Кінь перескоче  
снігові лелії,  
що геть пов'яли  
на моїй межі.  
Тоді й мороз  
розлютиться на мене,  
я біжу –

аж забуває дух...  
Чи сон пухкий твій?..  
Бо мій спів до тебе  
не оглух,  
все шле тобі  
ялинку й зорі,  
коли виходиш ввечір  
на поріг,  
приклоняється до тебе  
і тополі,  
бо я все йшов,  
але прийти  
до твого серця  
так й не зміг.

SIESTA II

МФМ

Готель,  
мов птах  
серед пустині,  
там ми удвох  
сльозу лишили  
на перині...  
Сльоза-верба  
підняла віти,  
коріння розпустила  
й розрослась,  
ще й зродила насіння...  
Душа-туристка  
угніздилася в кав'ярні  
і там курличе  
підступну свою пісню.  
Зірвемо едельвейс  
з гори кохання  
і завтра  
зів'юнимось під ковдрою  
зарання...  
Не стукайте –  
пробудиться верба  
й затопить сцену,  
де музика,  
юрба –  
зібрались всі  
послухат  
плач сльозини,  
тремоло серця  
у пульсуючій перині...

**БІЛЯ БЕРІЗКИ**

Слова і музика Михайла ВОЛОЩУКА

Повільно

Трем- ті- ла бе- різ- ка на жов- тім гор- бі,  
Бо бу- рі бо- я- лась і гро- му,  
– По- стій бі- ля ме- не, – шеп- та- ла ме- ні, –  
Не йди в та- ку зли- ву до- до- му.

Тремтіла берізка на жовтім горбі,  
Бо бурі боялась і грому,  
– Постій біля мене, – шептала мені, –  
Не йди в таку зливу додому.

Присядь біля мене, як любиш мене.  
Мій сум оджени, дай надію,  
Віддячу я потім тобі за усе,  
Твої всі печалі розвію...

Любив ти ще змалку берізки стрункі,  
Любив усім серцем й душею.  
Глянь щиро на мене, на вітки мої.  
Милуйся красою моєю.

Дивись, я самотня на цьому горбі,  
Був явір колись, та зрубали.  
В журбі і печалі за ним линуть дні,  
На щастя, ще сни не пропали.

Як любиш мене, то ніде не іди,  
Ти явором стань коло мене,  
Від бурі-негоди мене захисти,  
Зігрій моє серце студене.



Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

# ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 221-222)

Осінь сонечко пізно зійшло, але як освітло Мочільний, то можна було бачити весь Руцанський лівобережний край. Зозуля вже не кує, соловейка вже не чути, зате жайворонки ще співає. А на тім боці ріки ясення без ясенів вітає весь руцанський край.

Іван, чекаючи зміну, милувався осіннім ранком. Ще вчора він не хотів іти на пасовисько, але мати сказала чітко:

– Іва, візьми собі їсти та йди у Мочільний ід вівцям.

«Тут, у селі, хлопці, ігри, патрони до гвинтівок і автоматів, стріляють, а я «у Мочільний ід вівцям», – протестувала хлопчача душа, але материне завдання не можна було не виконати, тим більше, що Іван добре розумів: ті кілька овець і худобин – запорука виживання їхньої сім'ї.

А тепер він стояв і милувався краєвидами, і ніби не було ні горя, ні біди, ні війни.

До дійсності його повернув голос Михайла Гугула, який прийшов змінити його на пасовиську:

– Іва, іди, бо прийшли «муски»! – гукав ще здалека Михайло

– Що ти мені кажеш? – не міг зрозуміти товариша Іван.

– Іди, кажу, у село, бо прийшли «муски», – повторив Михайло.

– Я не розумію, які ще «муски»? – здивувався Іван.

– У село зайшли руські солдати, – пояснив Михайло.

– А чому ти кажеш «муски»? – запитав Іван.

– Їм ся каже москалі, а скорочено – «муски», – задоволений своєю дотепністю, пояснив Михайло.

– Це ті, про яких казали, що відрізують голову тим, хто вірить у Бога? – насторожився Іван.

– А-а-а, то брехня. Іди подивись, які афіші зі Сталіном поналіплювали по всьому селу

– А скажи мені, які то люди? – запитав Іван.

– Люди, як усі люди, – відповів Михайло. – Солдати, як солдати, з пушками, командири, як у других. Іди в село та будеш їх видіти своїми очима.

Іван швиденько зібрав свої речі і пішов додому. Дорогою пробував собі уявляти, якими мали б бути радянські солдати. Дарма. Не може ні з ким їх порівняти, не знає, якого кольору їх форма, яка в них зброя, як виглядають їхні командири, чи вони з машинами, чи з кінями? Багато в нього запитань, але ще трішки, і він сам все побачить.

Перейшов міст – нема нічого дивного. Дійшов до головної вулиці – все знайоме. «Може, – думає собі, – вони за Облазом». Доходить туди – нема. Пішов додому поза село, вузкоколійкою – теж нічого дивного не побачив. «Пек йому, та де ж вони?» – запитав Іван себе в думці.

Ось уже він вдома.

– Доброго ранку, – привітався з матір'ю та Федорою. – Не маєте ніяких гостей?

– Ой були, дуже рано були, раніше від тебе – відповіла мати.

– Ану, розкажіть мені, які то люди? – не міг заспокоїтися Іван.

– Люди, як усі люди, – сказала мати. – Катуні та й готово. Кожний із них має пушку. Не сиділи у нас много. Мало їли та й пішли собі, де їм казав командант.

– А яка у них одежа? – не вгавав Іван.

– Одежа у них не така... Не така, як у румунів, не така, як у мадярів, якась така, як би з глини виткана. Правда, що хлопці не носять тепер парадну одежу, але таку, аби могли у ній лігати і в болото, у порохах, як каже командант, – пояснила мати.

– А як вони говорили? – продовжував випитувати Іван.

– Вони казали, що говорять по-руськи, але ми їх дуже мало розуміли. Знаєш, що кушати у них означає їсти, а не те, що ми розуміємо.

– А куди вони пішли?

– Но, а хто знає? Де їх закликав командант, там вони мусять бути.

Ще до приходу радянських солдатів у селі було чути постріли, а вже після постріли погустішали. Тепер уже стріляли, хто скільки хотів, скільки мав куль. Почувши таку стрілянину у селі, Іван хотів побігти туди, але мати не пускала. Лиш після довгих і наполегливих умовлянь сина погодилася,

і Іван, підскакуючи, побіг подивитися на те диво. Добіг до центру села, а там велике коло солдатів, із руцанами про щось розмовляють, толкують та перекладають. Росіяни говорять по-російськи, руцани по-руцанськи, а вкінці хтось толкує сказане то одним, то другим.

Пораз солдати по одному виходять з кола, вибирають автомат і стріляють в повітря, досить довго стріляють. У відповідь, десь далеко теж стріляють. Солдати недовго забарилися на руцанській території.

Ходили чутки, що радянський розвідник ще з початку літа зупинився у Прелуках, де перебував у колибі. Потім, виконавши свою місію, пішов разом із військом. Розвідника ніхто не бачив, ніхто із ним не говорив, лиш декотрі руцани пригадували, що примічали у лісі, недалеко колиби, незнайомого чоловіка середнього зросту, одягненого по-руцанськи, але той ніколи не давав можливості бачити його зблизка чи заговорити з ним.

А ще говорили, що однієї ночі якийсь літак, пролітаючи понад Прелуками, скинув якийсь пакунок.

Все це «по великому секрету» розказував І.Т., але вся ця «страшно засекречена» інформація не цікавила нікого. Та й сам І.Т. був людиною, якій ніхто не довіряв. Він завжди мав суперечки із кимось, завжди лякав когось судом, завжди із кимось судився. Складалось таке враження, що він від тих судів отримувал неабияке задоволення. А ще він при будь-якій розмові повторював: «...як казав якийсь».

Пізніше, коли всі побачили, що радянська армія не проходить долиною Рускови, почали здогадуватися, що тут розвідник із Прелук зіграв свою роль.

– Що ви собі гадаєте, – повторював І.Т., – туй би легко було, як казав якийсь, як у горшку би били і з одного боку, і з другого.

– А чого би туй ся били? Туй не є ні фабрик, ні якісь депозити, – заперечив Біляк.

– Не мусить бути, як казав якийсь, ні одно, ні друге, але може бути, як казав якийсь, інтерес.

Із І.Т. не можна було вести якусь толкову бесіду. Він любив затягувати пусту розмову, доказуючи, що лиш він має рацію.

Оскільки в місцевостях долини ріки Рускови не функціонувала ніяка місцева адміністрація, військова комендатура зорганізувала місцеві пункти міліції, забезпечивши порядок і спокій у

селлах Рускова, Кривий і Поляни. Тепер в Рускові можна було часто бачити дівчат-солдат, які мали місію підтримання порядку в селі. Напевно таку саму місію мали і дівчата-солдати в Полянках і Кривому.

– А чому так часто ходять до канцелярні ці руські офіцери? – запитав одного дня Іван Біляк, який теж почав працювати міліціонером у селі.

– Знаєш, Іва, тепер у нас нема ні бирова, ні нотариша, ні жандарма, то треба, аби був у селі хтось, хто б підтримував порядок, – відповів той.

– Та як то буде?

– На сам початок будуть чотири міліціонери, які би підтримували порядок у селі...

Біляк відповідав на Іванові запитання цілком серйозно, як дорослому, бо вважав його освіченим, до того ж вищого рівня. Інші руцани теж поважали Івана за те, що він учився у чужих краях, а в селі це була рідкість. У Рускові було багато неписьменних, а людей хоч з якоюсь підготовкою – зовсім мало. До того ще пішла чутка, що Іван вчиться на священника.

В дійсності, ніхто в Ліберовій сім'ї не знав, чого хоче сам Іван. Та й говорити про це було надто рано, і навіть батьки не могли знати, чи закінчить Іван середній рівень освіти, чи зможе досягнути вищого, бо це залежало не лише від Іванових здібностей, а й від матеріального стану сім'ї. А часи були неспокійні, ніхто не знав, що принесе завтрашній день.

Та якось одного разу мати спитала Івана:

– Ану кажи нам, синку, ти тепер підеш у гімназію. Ким би ти хотів стати?

– Професором, – коротко відповів той.

– Та коли хочеш бути професором, то сиди собі дома! – розчарована відповіддю сина, зробила висновок Анна, але через мить з надією в голосі продовжила: – Ми усі сподівалися, що ти, як закінчиш гімназію, то підеш учитися на попа, а коли закінчиш факультет, то будеш служити у руцанській церкві.

– Ну, коли ви хочете, аби я був священником, то буду священником, – погодився Іван. – Коби лиш дійшов до там, бо дорога іще дуже довга.

– Поможемо тобі усі, бо й піп наш казав, що нам допоможе, лиш аби ти хотів, – зраділа мати, отримавши бажану відповідь.

Ось так і попав Іван до Руської гімназії в Ужгород.

(Далі буде).



Віргілій РІЦЬКО

# ТРИВОЖНЕ ЖИТТЯ

В Добруджанській слободі, оточеній широколистим лісом, який літом заливає околиці п'яним ароматом розцвілої липи, в одній хатині новонароджене дитя плачем сповістило світ про свою появу. Батьки були щасливі, що в їх домі з'явився ще один нащадок, який продрвжить їх рід і понесе в майбуття їх добре ім'я, бо в слободі всі знали їх працелюбність і чесність, поважали як найкращих господарів. Батько новонародженого малюка Никифор Ріцько володів природною мудрістю землероба, що й дозволяло йому збирати найкращі врожаї на подив односельчан. Двір був повний скотини: корів, овець, коней, свиней і велике число домашньої птиці, яку доглядала тітка Палашка. В хаті завжди був достаток.

А прийшов на світ хлопчик, якому щасливі батьки дали ім'я Андрій. А ворожки, мабуть, напроорокували йому життя повне несподіваних звивин.

Все почалось, коли він був під доглядом своїх баби і діда, які жили в іншій слободі, в Сомові. Будучи далеко від рідного села Чукурови і не зустрічаючись зі своєю сім'єю, яку нехотючи покинув ще коли йому було три роки, утворився розрив, який з часом лише поглибився. Дід і баба постаріли, одне за одним відійшли у вічність, а Андрія взяла якась родина діда Никифора з Телиці. Тоді йому було вісім років. Окружений любов'ю, хлопець зростав і в шістнадцять років став гарним порубком, здібним землеробом.

Андрій скучав за рідним місцем, за батьками, братами, і нарешті, коли йому сповнилось вісімнадцять, він приїхав додому. Тут і зазнав перших розчарувань – його зустріли досить холодно. Він так бажав цієї зустрічі, а тут... Його прийняли, як чужого. Переконавшись, що рідні брати не приймають його за свого, Андрій пішов у світ, щоб підняти власними силами. Мабуть, успадкував від родичів любов до праці і чесність. Так він поїхав до Тузли, де найнявся до багатого грека. Три роки віддано працював, доглядаючи коней, і таким чином, готувався до нового початку.

Настав вік рекрутчини. Він з'явився до піхотинського полку в Тульчі. Перші місяці муштри здалися йому тяжкими. І все ж таки він сумлінно навчався.

Прийшла зима. Добруджа відома своїми вітрами, через які холод стає ще лютішим.

Одного такого морозного дня взвод, до якого належав Андрій, повинен був перенести дошки. Щоб закінчити швидше роботу і пошвидше сховатися від лютого морозу, солдати носили по дві-три дошки. Але сержант дав наказ:

– Носіть тільки по одній дошці!

Андрій був солдатом і повинен був виконувати все, що йому наказували, але будучи по природі раціональним, запитав:

– Чому, пане сержанте? Ми нічого не поспуємо.

Ми зробимо роботу і добре, і швидко... – і продовжив носити по дві дошки.

Сержант зреагував несподівано, ударив Андрія кілька разів. І на цьому покарання не закінчилось. Сержант наказав йому вимити спальню і виходок, а потім наказав почистити його чоботи.

Така несправедливість підняла в душі юнака цілу бурю протесту. Він виконав все, що йому наказали, але в думці з'явилась ідея, яку він і здійснив. Приготував все, що йому було потрібно: чоботи, одяг, гвинтівку, ранець і дві хлібини. Коли вже всі спали, він тихо вийшов зі спальні...

Так він став дезертиром.

Того року зима була сувора, морози закували Дунай під товстий шар льоду. Андрій пішки перейшов його і подався в Бессарабію, яка на той час була під російською окупацією. Там здався. П'ятнадцять днів його потримали в карантині, а потім звільнили. Тоді він найнявся в якомусь селі біля Ізмаїлу: доглядав коней, працював на полі.

Наступної зими, затуживши за рідним краєм і за ріднею, Андрій знову перейшов Дунай і прибув у Чукурову. Коли підійшов до хати свого брата Танаса, уже звечоріло. Постукав у ворота. Його зустріла братова дружина Ірина, не впізнала неголеного чоловіка у фуфайці. Андрій запитав, чи може переночувати в їхній хаті.

Селяни – люди привітні. Ірина впустила його до хати. Накрила стіл і запросила його вечеряти. Андрій мовчав, а Ірина з цікавістю розглядала його, доки, нарешті, впізнала:

– Дивись, Танасе! Це ж твій брат! – вигукнула вона.

– Не вірю! Не може бути! – чоловік пильніше придивився до несподіваного гостя. Потім різко підвівся і кинувся до нього. Щиро обнялись, поцілувались. Танас запропонував піти до батьків.

Батько холодно зустрів сина, сказавши йому:

– Краще побачив би тебе мертвого на лавці, ніж мав ти прийти сюди...

Але не з душі йшли ці слова, бо в душі Никифор любив усіх своїх синів. Лиш не давали йому спокою жандарми через дезертирство Андрія.

Мати накрила стіл, викладаючи найсмачніші страви в честь повернення «блудного сина». Никифор побажав їм смачного, підійшов до жінки і шепнув їй на вухо: «Піду повідомити жандармів, щоб закінчити з цими муками». Менший брат Тодор, якому було тоді 12 років, почув батькові слова, швидко побіг до хати і сказав Андрію: «Утікай, бо прийдуть жандарми по тебе».

Це був другий великий удар для Андрія. Батько, який віддалив його ще з дитинства, і тепер, навіть не спитавши нічого, навіть не поцікавившись про причину дезертирства. Хіба батько не міг вислухати, простити помилки своєї дитини? Вони ж одної крові.

Андрій швидко вийшов і городом подався до лісу. Знайомими лісовими доріжками дійшов до сусідньої слободи Бажбунар, де жила його сестра Матрона з сім'єю. У неї і переночував. Але втікачеві треба було зникнути. Рано-вранці його посадили на віз, накрили гноєм і відвезли в ліс. У лісі викинули гній і поїхали далі, до Хамамджії на вокзал.

У Хамамджії Андрій сів на поїзд до Констанци, звідтіль подався до Тузли, до бувшого господаря. Грек зрадів, побачивши його, виплатив гроші за той рік, який Андрій пропрацював у нього ще до війська, і запропонував залишитися. Але юнак відмовився, боячись, що його тут знайдуть. Тоді



колишній господар відправив його до свого доброго знайомого, начальника вокзалу десть біля Бухареста, і той найняв Андрія візником, де він попрацював цілий рік. Новий господар, у свою чергу, мав в Бухаресті друга – начальника поліції, якому і порекомендував Андрія. І той взяв його до себе, теж візником.

Андрій працював сумлінно і серйозно, тому начальник полубив його. В певній мірі вони навіть стали близькими. Та якось на заставі Андрієві «розв'язався язик», і він зізнався начальникові поліції:

– Я дезертир. Вам відомо, що я працюю в поліції, чесний, але й дуже гордий. Не зміг витримати зненаги, приниження.

– Я радий, що ти мені довірився, – відповів начальник. – За твою добру службу я допоможу тобі отримати документи, і ти станеш румунським громадянином. Єдине прохання маю: залишися у мене ще на рік.

Андрій задумався: «А якщо помилюсь у чомусь? Попаду в тюрму. Господи, як же я буду між злочинцями? Чи я заслуговою такого приниження? Ніколи нічого не вкрав, хоч іноді був у великій скруті. Чесно працював ще з молодості. Яким же шляхом іти?».

Хоч на душі Андрія не було спокою, але він все ж таки пропрацював ще рік у начальника поліції, а отримавши платню, попросив дозволу відвідати рідню. Обіцяв, що повернеться через кілька днів, а насправді вирішив зробити так, щоб слід його загубився, бо боявся, що рано чи пізно господар видасть його.

Андрій подався на вокзал і сів на поїзд до Зімнічі. Тут 2-3 дні він слідкував за прикордонниками, особливо за їх роботою вночі, бо знову збирався покинути країну. Будь-куди піде, лишень аби бути в безпеці. Працюючи так, як працював до тепер, чесно і сумлінно, він зможе заробити собі на хліб будь-де. Андрій був певний, що колись повернеться в рідний край вільною людиною.

І так однієї ночі настав сприятливий момент. На березі Дунаю Андрій знайшов човен без весел, взяв дошку, яку приготував ще вдень і почав гребти, віддаляючись від румунського берега. Коли доплив до середини Дунаю, його помітили прикордонники, кинулись у погоню, але болгары врятували його.

(Далі буде).



Марія ЧУБІКА

# ВІД ДІЙСНОСТІ ДО ЛЕГЕНДИ

(Бувальщини)

## ВОВКУЛАКА (ВОВКУН)

Давно це було. Осінніми вечорами, коли лужани сходилися на вечорниці, чи на чищення кукурудзи, старожили розказували всякі випадки із сільського життя.

Так, одного такого вечора, ось що розказала тітка Магдалина Гафієчкова:

«У нашому селі жив один легінь, який був вовкуном. Поки був легінем, ніхто про це не знав. Прийшла пора женитися, щоб старенькій матері хтось допомагав по господарству, бо Іван (так звали легіня) був одинаком, у нього не було ні сестер, ні братів.

Він узяв собі за жінку лужанську дівку, яку добре пізнавав. Одгуляли свадьбу і почали газдувати.

Все було нормально в їхньому сімейному житті, бо Василина була схусною<sup>1</sup> молодичею, вдень на полі, а ввечером за кужелем або кроснами.

Незабаром молода сім'я почала поповнюватись діточками, і невдовзі у хаті щебетали Іванко та Яринка.

В молодій матері більше роботи, більше клопотів. Вона лягала пізно спати, а вдосвіта вже поралася біля худоби, а Іван ходив по дрова, або косити чи орати. В них був власний кінь.

Одного пізнього зимового вечора у Іванка заболів животик. Василина встала, засвітила лампу, взяла дитину на руки, дивиться – а Івана в ліжку немає. Спочатку подумала, що вийшов надвір. Вийшла і вона надвір, почала кликати та, не отримавши ніякої відповіді, увійшла до хати, втихомирила дитину, лягла і сама, але заснути не змогла. Подумала, що у Івана є любаска.

Так повторювалося кілька ночей підряд. Через якийсь період відважилась і запитала його:

– Ти куди ходиш уд опуночі?

Іван так строго зміряв її своїм поглядом, що вона відчула, як на хвильку її серце перестало битися.

– Ти слідила за мною? Попробуй ще раз – і жалітимеш все життя! – мовив і вліпив їй читаву<sup>2</sup> долоню.

В селі ходила чутка про вовкуна, але вона нічого про це не знала.

Не послухалась мужа і десь через тиждень підстерегла, коли чоловік вийшов з хати, і подалась за ним. Вийшла надвір, але не побачила його ні біля хати, ні на дорозі, хоч місяць був повний і світив так, що можна було мак збирати. Лиш вузькою стежиною біг сирій пес, чи то вовк, який весь час оглядався і гарчав на неї. Василина побоялась іти далі і повернулася додому та сіла біля вікна, щоб побачити, коли повернеться Іван. Вдосвіта побачила, як на їхнє подвір'я вбіг той самий пес, чи то вовк, опісля іщез з її поля зору, і в сінях почула чоловікові кроки.

Скоро кинулася в ліжку і вдавала, що нібито міцно спить. Він приліг на краєчку ліжка. Молода жінка дуже переживала. Почала боятися мужа. Але життя продовжувалось у клопотах, у праці і любові до її маленьких дітей.

Після народження четвертої дитини, Василянки (третім був хлопчик Василько), вона після опівночі вийшла надвір. Вже знала, що її чоловік є вовкуном. Догнала його, заговорила, а він кинувся на неї, вкусив за ногу та вирвав клаптик матері з її спідниці.

Вона встигла вдарити буком по передніх лапах і вернулася додому. Ранком впізнала між зубами чоловіка той клаптик, а також на одній його руці були опухлі пальці. Зі страху вмліла.

З того часу ще пройшло кілька років їхнього подружнього життя, але хвороба здолала молоду маму. Вона померла, залишивши чотирьох дітей сиротами.

Село «гуділо» від звістки про смерть жінки.

Всі знали, що Іван є вовкуном, жодна із вдовиць не хотіла вийти за нього заміж.

Жив самотній аж до смерті, одруживши всіх чотирьох дітей», – закінчила розмову тітка Магдалина.

Лужани й донині пам'ятають розповіді про вовкуна.

## МИСКА З ГАРБУЗА

Одного вечора на чищанках у старенької Маріки Фіртальки тітка Пуснячка розповідала:

«Розкажу вам про одного легіня, який був моїм

сусідом. Про нього можливо ви і не чули, бо це було тоді, коли я ще була дівкою. Він був моїм однолітком. Файний легінь був, кремезний, високий, сіроокий і добрий майстер-тесля.

Багато з наших газдуських дівок залицялися до нього і думали: «Ой коби прийшов у свати до мене, я пудскоки би-м пішла за нього». Але Василь любив тільки одну дівку, одиначку, гарну дівку, нема що й говорити. Її звали Аннов.

Наважився Василь і в одні м'ясниці пішов до них із сватами. Усваталися. Посвадьбовали, і він перейшов жити до неї. Гарні і роботящі обоє, а головне те, що любов між ними була велика. Дні минали в порозумінні, немов протікали, як вода бистрої річки. Скоро сім'я їхня збагатилася маленьким синьооком синком на радість батькам, бабці та дідусям.

Мама няньчила свого первістка, бабка поралася по господарству, а батько майстрував.

Згодом в них народився ще один синок, але від того часу теща почала ненавидіти свого зятя, сваритися за будь-що, хоча кращого мужа для її доньки у Лузі не було. Гірки та пересолені стали дні для Василя, а ще один удар отримав від жінки, яка, послуховавши свою маму, пішла на роботу і залишила діточки на неї і чоловіка. Але, як казали наші старожили, «біда не спить».

Анночка, підбадьорена матір'ю, думаючи, що вже бога за ноги ймила, бо вона вже панія, почала щоденну сварку з мужем.

Нарешті вигнали його із хати, і він став жити у дровітні. Сам варив собі їжу, прав білизну. Навіть ложку і миску йому не дали. Молодий чоловік витесав собі дерев'яну ложку, а розрізавши гарбуз пополам і вибравши з нього м'якуш і зернята, забезпечив себе мисками, з яких міг їсти.

До своїх батьків не повертався, бо там, крім них, було ще п'ятеро дітей і старенька бабуся. Всі вони жили в одній кімнаті. А ще сподівався, що Анна зрозуміє свою помилку.

Так прожив до осені. Дружина разом із мамою викинули його на вулицю, гадаючи, що за нею прийдуть пани. Але пани не прийшли, і вона залишилась сама із дітьми та старими батьками.

Я бачила, як її мама замела за Василем сліди, аж на середину вулиці, щоб більше ніколи не повернувся, – зітхнула тітка Пуснячка.

Але то не стається так, як гадається. Молоду жінку звільнили з роботи, і вона залишилась без матеріальної підтримки. Почала вишивати сорочки, коверці, скатерки, щоб прогодувати сім'ю.

Мати забороняла їй стрічатися з мужем, а дітям із батьком.

Внуки слухалися бабусі і не хотіли від нього ніякої допомоги. Менший син навернувся до батька після смерті бабусі і мами.

Гарний чоловік так і закінчив самотнім своє життя. Ніхто з них обох не був щасливим, хоча були гарними, роботящими і колись так любили одне одного.

Отак-то сталося колись-то у нашому селі», – закінчила свою розповідь старенька тітка.

## ПАНІ МОЛОДА

Тітка Гафія Талаєва, наша сусідка, почала розповідь про іншого легіня із нашого села, якому вже було понад тридцять років, але жодна з лужанських дівок не хотіла вийти за нього, бо він дуже любив горілку. Зараз чи не кожного дня напивався. Старенькі батьки настоювали, щоб оженився, думаючи, що жінка та діти змінюють його на добре.

Пішли з ним у свати до сусіднього села Кричуну (Кричунів) до бідного, як і самі були. У тій сім'ї росло аж четверо дівчат, але дві з них були ще підлітками.

Із старших двох він вибрав другу, не найстаршу, бо вона була погана. Висватили дівку та повернулись додому, щоб чим скорше одгуляти свадьбу.

От і настав день весілля. Вінчання мало відбутися у селі молодій. Молодий зранку ходив п'яний, так що вінчалися аж коли вже смеркало.

Молода із кумами і гостями чекали його. Повінчалися, і кожний відгуляв своє весілля у себе вдома (по-тодішньому звичаю).

Наступного ранку молодий із кумами прийшли по молоду і привели її до Луга.

Аж на третій день після весілля протверезився молодий і побачив, що молода його жінка не та, котру він висватав. Тесть замінив йому молоду. Замість меншої дав старшу, бо тоді не дозволяли батьки, щоб менша одружувалась скорше від старшої.

Для молодій дружини почалося важке життя, бо чоловік почав пити ще більше, бити її щодня, а вночі відганяти від хати.

Діти одне за другим невинні приходили на світ. Кілька з них померли, бо він викидав їх із хати вночі, залишав на холоді голодних.

В живих залишилося шестеро, але кілька з них росли в інших сім'ях, де помагали по господарству за їжу, одяг і притулок.

Старші лужани ще пам'ятають це.

(Записано 1978 р.  
від Марії Волощук – 70 років)

<sup>1</sup>Схусний (-а) – працюючий.

<sup>2</sup>Читавий (-а) – міцний, сильний.

\* \* \* \* \*  
 \* \* \* \* \* Дітячі сторінки \* \* \* \* \*  
 \* \* \* \* \*

**Марія ПРИГАРА**

# Казка про Катрю

**I**  
 У хатині біля гаю,—  
 Чи давно, чи ні — не знаю,—  
 Не велика, не мала,  
 Катря-дівчинка жила.  
 Очі сині, брови русі,  
 Жовта стрічечка в косі.  
 Та чомусь ота Катруся  
 Не така була, як всі.  
 Тільки й знала чепуритись,  
 Та у дзеркальце дивитись,  
 Бо вродилася вона  
 Отака вже чепурна.  
 Тільки доня встане зранку,  
 Мама кличе до сніданку.  
 Відмовляє їй Катруся:  
 — Зараз, зараз уберуся!  
 Та з годину чепуриться  
 І з годину чеше кіски,  
 Доки мама прогнівється,  
 Прибере і ложки, й миски.  
 — Наберусь я,— каже,— муки,  
 Бо у доні білі руки.—  
 А Катруся: — Що ти! Що ти!  
 От я стану до роботи.  
 Тільки стрічку заплету,  
 Та й у сінцях замету!  
 От у двір Катруся вийшла  
 І стоїть біля воріт,  
 А на ній спідничка пишна,  
 Фартушок, як маків цвіт.  
 На голівці дві косички,  
 У косичках жовті стрічки  
 Ще й в руці червона квітка  
 Віддалік Катрусю видко.  
 Тут бабуся кличе з хати:  
 — Годі, Катре, святкувати!  
 Пожени гусей до річки,  
 Принеси мерщій водички.  
 Лободи нарви свині,  
 Дуже ніколи мені.  
 Відмовляє їй Катруся:  
 — Ой, бабуся, я боюся!  
 Пожену гусей на річку —

Замочу свою спідничку.  
 Доки воду донесу —  
 Загублю свою красу.  
 Аж розсердилась бабуся:  
 — Ой, онуко, я дивлюся!  
 Нехороша в тебе вдача:  
 Чепурна ти, а ледача.  
 Кличуть подруги з-за тину:  
 — Ми ждемо тебе весь час.  
 Чом ти дмешся, Катерино?  
 Чом не дивишся на нас?  
 Зараз ми йдемо на поле:  
 Там картоплю Галя поле,  
 А у неї мама хвора —  
 Цілий день лежала вчора.  
 Треба Галі допомогти.  
 Може, з нами підеш ти?  
 А Катруся: — От сороки!  
 Чи не мала я мороки?!  
 Там у полі сонце гріє,  
 Вітерець гарячий віє.  
 А від сонця й вітереця  
 Почорнію я з лица.  
 Кажуть подруги: — Прощай!  
 Коли так, то вибачай!  
 Недарма про тебе слава,  
 Що пишашся, як пава.  
 Та один у пави хист:



Розпустати вміє хвіст!  
 Надула Катруся губи,  
 Стрічку смикнула в косі.  
 — І чого я вам не любя?  
 І чого напали всі?  
 Ну й нехай я буду пава:  
 Тільки б гарна та яскрава!  
 Щоб як я розкину пір'я,  
 Аж горіло все подвір'я,  
 Буду павою. Нехай! —  
 Враз подружки: — Ай-ай-ай!  
 Де Катруся? Де пропала?  
 Наче тут і не була!  
 Дивна птиця з Катрі стала:  
 Пишний чубчик, два крила.  
 Хвіст барвистий розпустила,  
 Довгим блиснула пером,  
 Закричала, підлетіла  
 І пропала за селом.

## II

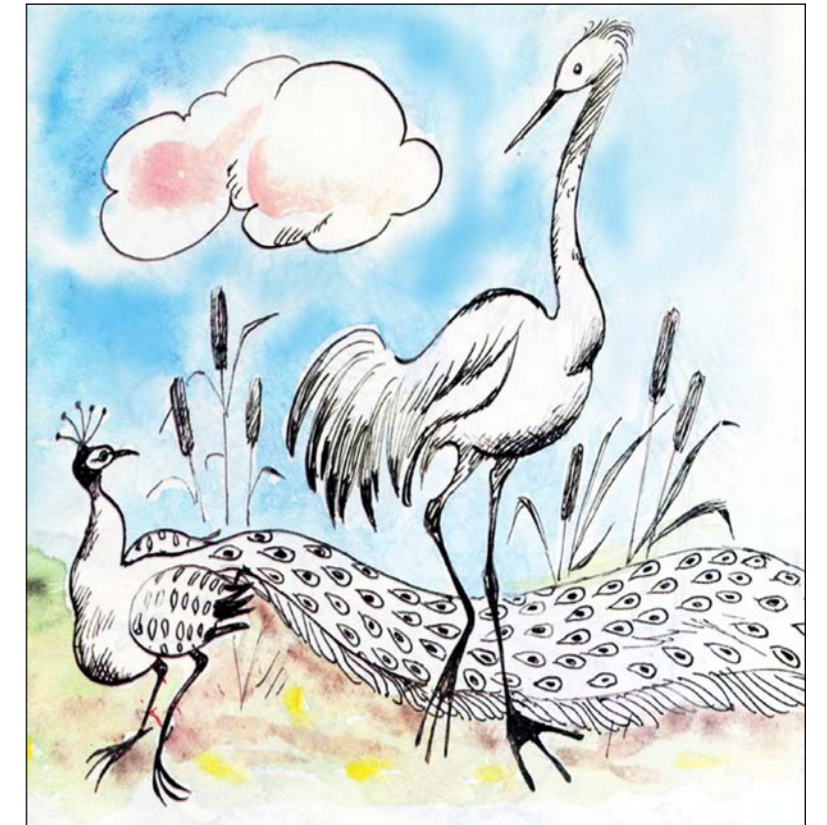
В чистім полі ходить спека,  
 Над струмком стоїть лелека,  
 Заглядає в воду скоса,  
 Опускає в воду носа.  
 У лелеки вдома діти:  
 Він не може байди бити.

## III

Заховалась пава в лози  
 І крилом втирає сльози:  
 — Не скажу й словечка зроду  
 Про свою хорошу вроду!  
 Обскубли і хвіст, і крила.  
 Чи кому я що зробила?  
 А з куцїв лелеці шпак:  
 — Бреше, дядьку, та ще й як!  
 Чи то вчора на галяві  
 Не вона хвалилась гаві:  
 «Правда ж, гаво, я пригожа,  
 На веселку пір'ям схожа?  
 Тут блакитне, тут зелене!  
 Ти — бруднуля проти мене.  
 Хочеш, здалека дивись,  
 А до мене не тулись!»  
 Йшла от зараз через міст,  
 Розпустила довгий хвіст  
 Та й розхвасталась: — Дивіться!  
 Хвіст у мене, мов жар-птиця!  
 От за це й дали їй хльосту!  
 Не жалійте куцохвосту!

\* \* \* \* \*  
 \* \* \* \* \* Дітячі сторінки \* \* \* \* \*  
 \* \* \* \* \*

Скільки жаб не принесе —  
 Поїдять синки усе.  
 І стовбичить тато зранку,  
 Ловить жаб безперестанку.  
 Раптом лемент чути з неба:  
 — Ой, рятуйте! Ой, не треба!  
 До струмка барвиста птиця  
 Мчить, неначе блискавиця.  
 А за нею — і граки,  
 І ворони, і шпаки.  
 Всі кричать їй, хтозна за що:  
 — Ач, хвастуха! Ач, ледащо!  
 І скубуть її навкруг,  
 Аж летить на землю пух.  
 Тут узяв лелеку гнів:  
 — Звідки стільки крикунів?  
 Чом напались на одну?  
 Зараз всіх я розжену!  
 Тут ворони і граки  
 Подалися навтьоки.  
 Лиш один крикливий шпак  
 Не злякався аж ніяк.  
 Крикнув: — Гей, ти, куца паво!  
 Будеш хвастать, що яскрава? —  
 Ще одну смикнув пір'їну —  
 І в куці у ту ж хвилину.



## IV

Заплакала пава: — Ви всі б мене з'їли! —  
 І раптом лелека як тупне щосили:  
 — Доволі! — він крикнув.— Доволі, хвастухо!  
 Як я оце слухав, аж в'янули вуха!  
 Диви, розходилась, як пані з Басані.  
 «Я гарна, вродлива, а ви — препогані!»  
 Ну й що, як ти гарна? Ну й що, як вродлива,  
 Коли ти пихата, коли ти чванлива?  
 А чванишся чим ти? А що ти зробила?  
 Хвоста розпускала — оце тільки й діла!  
 Враз пава до нього: — Чи я ледащиця?  
 Я, дядечку, більше не буду хвалиться.  
 Я хочу додому, я хочу до хати!  
 Я хочу вже знову Катрусю стати!  
 І раптом із пави зробилась Катруся,  
 Заплакані щічки, а брівоньки русі.  
 Вклонилась лелеці за слово-пораду  
 І хутко побігла додому, до саду.



**Джерело:**  
 «Петрик» - для батьків та дітей 2009

## Дітячі сторінки

Брати ГРІММ

# ПАНІ МЕТЕЛИЦЯ

Жила на світі одна вдова, і мала вона дві доньки. Одна з них, падчірка, була гарна й роботяща, а друга, рідна, гидка й лінива. Та вдова любила куди більше рідну доньку, хоч та була гидка й лінива. Падчірка мусила виконувати всю хатню роботу, була попелюшкою в домі. Бідна дівчина щодня сиділа на шляху біля криниці й пряла доти, поки їй нитка прорізала пальці до крові.

Одного разу вона так порізала ниткою пальці, що кров'ю залило увесь починок. Вона схилилася над криницею, щоб вимити починок, а він вислизнув із рук і впав у криницю.

Гірко заплакала дівчина й побігла до мачухи та розказала про таке нещастя. А мачуха почала її лаяти на всі заставки і нарешті сказала:

– Уміла вкинути починок, то зараз же лізь і дістань його.

Пішла бідна дівчина до криниці, не знаючи, що й робити. І з великого жалю й страху стрибнула в криницю і знепритомніла.

А коли опритомніла, то побачила, що лежить на чудовій луці. Ясно світило сонце, і тисячі розмаїтих квітів цвіли навколо неї.

Вона пішла цією лукою і набрела на піч, у якій було повно хліба. Хліб почав гукати до неї:

– Ох, витягни мене, витягни, бо згорю, я вже давно спікся!

Дівчина підійшла до печі і лопатою повитягала весь хліб. А потім пішла собі далі.

Ось приходить вона до яблуні, а на ній аж рясніє від яблук. Яблуня просить її:

– Ох, обтрус мене! Яблука мої давно вже достигли.

Дівчина струснула яблуню, і яблука градом посипались на землю. Вона трусила доти, поки жодного яблука не лишилося на яблуні. Тоді згорнула яблука на купу і пішла далі.

Нарешті дійшла до невеличкої хатини, з якої у віконце визирала стара баба. В неї стирчали такі великі зуби, що дівчинка хотіла тікати. Але стара гукнула їй услід:

– А чого ти боїшся, люба дитино? Залишайся в мене, і якщо добре впораєшся з хатньою роботою, то й тобі добре буде. Найкраще дбай про постіль, стели якнайстаранніше та добре вибивай подушки, щоб пір'я летіло, – тоді на світі йтиме сніг, бо я ж пані Метелиця.

Як почула дівчина такі ласкаві слова, їй відлягло від серця, вона залишилась у бабусі й негайно стала до роботи. Дівчина у всьому догоджала старій, збивала їй подушки так сильно, що аж пір'я летіло, наче сніжинки, і тому жилося їй у старій дуже добре. Вона ніколи не чула від неї лихого слова і щодня їла смажене й пряжене.

Пробула дівчина певний час у старій та й засумувала, а чого їй бракує, то спочатку й сама не знала. Нарешті здогадалась, що нудьгує за домівкою, і хоча тут було їй у тисячу разів краще, проте її тягло вернутися до рідної хати.

Нарешті вона сказала до старій:

– Взяла мене туга за рідним краєм, і хоч мені у вас дуже добре, проте довше я тут зоставатися не можу, мені треба вернутися до своїх.



## Дітячі сторінки

Пані Метелиця сказала:

– Мені подобається, що тебе тягне додому. І за те, що ти вірно мені служила, я сама тебе виведу нагору.

Вона взяла її за руку і провела до великої брами. Брама відчинилась, і тільки-но дівчина ступила на поріг, линув золотий дощ, і все золото приставало до неї, аж нарешті вся вона вкрилася золотом.

– Це тобі за те, що ти у всьому старанна була, – сказала стара і віддала їй також і починок, що впав у колодязь.

Тоді брама замкнулась, і дівчина опинилась вгорі, на землі, біля своєї хати.

А щойно вона ввійшла в двір, півень злетів на цямрину і заспівав:

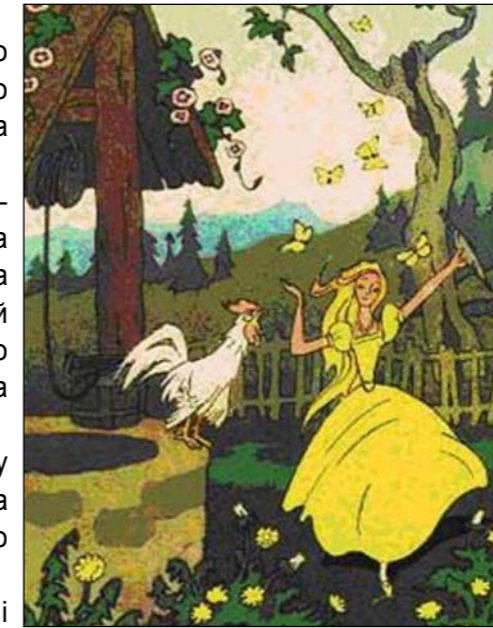
Кукуріку, кукуріку! –  
Наша дівчина іде, –  
на ній золота без ліку.

Ввійшла дівчина до хати, а мачуха й сестра, побачивши на ній золото, зраділи, не знаючи, де й посадити.

Дівчина розповіла про все, що з нею трапилось, і коли мачуха почула, як падчірка дослужилася до такого великого багатства, то аж загорілася бажанням добути таке щастя й своїй рідній, гидкій та ледачій доньці.

Отож пішла ледарка до криниці, сіла та й пряде, а щоб починок був у крові, вколола собі пальця, всунувши руку в густий терен. А потім кинула починок у колодязь і стрибнула сама туди.

Вона опинилась, як і сестра, на чудовій луці й пішла тією самою стежкою. Дійшовши до печі й почувши, як хліб кричить: «Ох, витягни мене, витягни, бо згорю, я вже



давно спікся!» – вона відповіла: «Тільки мені й охоти бруднитися біля тебе!» – і пішла далі.

Незабаром дійшла вона до яблуні й, почувши, як та кричить: «Ох, обтрус мене, обтрус, мої яблука давно вже достигли!» – вона відповіла: «От не мала роботи! Ще якесь яблуко на голову мені впаде!» – і пішла далі.

Прийшовши до хатини пані Метелиці, вона не злякалася її зубів, бо вже чула про них, і відразу найнялася до неї.

Першого дня вона дуже старалася, слухалась пані Метелицю, коли та їй загадувала

роботу, бо в неї тільки й думки було, що про золото, яке стара їй подарує, але другого дня почала лінуватися, третього ще більше – навіть уставати вранці не захотіла. Вона й постелі пані Метелиці не постелила як слід, і подушок не позбивала, щоб аж пір'я летіло.

Це скоро набридло старій, і вона сказала дівчині, що її служба скінчилася. Ледащиця дуже зраділа, гадаючи, що тепер на неї лине золотий дощ.

А пані Метелиця привела її до брами, і щойно дівчина ступила на поріг, як на неї перекинувся великий казан смоли.

– Оце тобі твій заробіток, – сказала пані Метелиця і замкнула ворота.

І прийшла ледащиця додому, вся вкрита смолою, а півень, побачивши її, злетів на цямрину і загорлав:

Кукуріку, кукуріку! –  
Наша ледащиця йде, –  
що брудна буде довіку!

І справді, смола так пристала до ледащиці, що не відмилася, скільки вона жила на світі.



# СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

## ВИЩЕ ЗАКОНУ НЕ СТОІТЬ НІХТО

(Гумореска)

**Мене не цікавила політика, не цікавила економіка, не цікавила культура, навіть прогноз погоди мене не цікавив, хоч це була чи не єдина в цій країні річ, яка викликала довіру, але мене вона все одно не цікавила.**

Сергій ЖАДАН

Наприкінці минулого року, саме перед довгоочікуваними виборами, повертаючись з літературних вечорниць, де разом з моїми колегами Петром Дурномовним та Павлом Остроперовим ми прочитали кільканадцять патріотичних (семизіркових) віршів, по три-чотри (добре випечених на обидва боки) текстів прози і тільки Святий Закотилаба Ровенський (хоронитель П. П. – п'яних поетів) знає, скільки (токайських) поем (і не дивуйтеся добродію, бо в нашому ремеслі, п'янство це просто нещасний випадок на робочому місці), я зустрівся мордою в морду, що аж іскри посипались з очей, з моїм давнім колегою Гамброзієм Жуликовським.

«І що тепер?... – подумав я. – Обняти його і чмокнути три рази в обличчя, чи не обнімати і не чмокати?...». Але, наскільки я пам'ятаю, Гамброзій ніколи ні перед ким не мав обличчя, тоді як я можу цілувати його в обличчя, коли він безличний?... Та, на щастя, пригадав собі, що мій колега багато разів був і дволичним, так що подумав обчмокати його, як рідного, бо мусів – ми ж не бачились з десятого класу, коли обидва провалились на вступних іспитах, хоча дуже часто чував про нього:

«Бережись Жуликовського, бо доносить...»,  
 «Жуликовський має революційний квиток...»,  
 «Жуликовський закінчив лицей у...»,  
 «Жуликовський закінчив факультет у...»,  
 «Жуликовський захистив докторську у...»,  
 «Жуликовський став членом партії лівих...»,  
 «Жуликовський став членом партії правих...»,  
 «Жуликовський одружився на дочці секрет...»,

«У Жуликовського три квартири у...»,  
 «У Жуликовського дача на...»,  
 «У Жуликовського «Х5» та...».

Та, правда, жодного разу не чув, щоб Жуликовський допоміг бідним, сиротам, старим...

Також не чув, щоб він проспонсоризував ту чи іншу культурну подію, гуманітарну акцію і т.д.

Та щойно обняв я свого Жуликовського, навіть не встиг чмокнути добре в пику, як чую позаду суворий, авторитетний голос:

– Знищення, пошкодження, обруднення будь-яким чином передвиборних плакатів карається штрафом від тисячі до двох з половиною тисяч левів.

– Та ж я... я ж то, пане поліцейський...

– Слідуйте, будь-ласка, за мною до поліцейської дільниці! – гостро наказав мені вусатий підкомісар.

– Та ж я... та ж він... Та ж ми...

– Закон є законом! – гримнув на мене.

Даремно пробував я пояснити поліцейському, бо бач на такі справи є закон, а вище закону не стоїть ніхто, хіба що ті, котрі зображені на передвиборних плакатах, що приклеєні на парканах і мурах, – саме такі, як мій давній колега Гамброзіє Жуликовський.



# СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Корнелій ІРОД

## ВІДКРИТИЙ УРОК

(Із циклу ПРОМАХИ)

У Румунії 60-70-х років минулого століття Станчу Стоян був неабиякою шишкою! Щоправда, він не щодня вертівся в оточенні Георгіу-Дежа, Ківу Стойки, Чаушеску чи Маурера. В такому разі я мав назвати його важливим птахом. І все ж, ану послухайте: Проф. д-р доц. (педагогіки); член-кореспондент Академії Наук; кандидат у члени ЦК РКП; депутат ВНЗ; заступник міністра Освіти; голова Товариства дружби з народами Азії та Африки; директор Педагогічного інституту; і т.д., і т.п. Чорна „Волга”, шофер, вілла тощо. Немало, правда? І все ж, маючи на увазі все те, можна вважати його шишкою другого ешелону. Але шишкою. І педагогом!

Перечислені вище посади забирали у Станчу Стояна майже весь час, але все одно йому вдавалося вирватися – раз чи двічі у рік (не частіше) та відвідати свого родича Юлія Драґана. Свояк учителював у селі Васілаці, якихось сорок кілометрів на південь від Бухареста.

В 1963 році відвідини товариша міністра, академіка, професора і т.д. Станчу Стояна відбулися вкінці чудового, сонячного, ще й золотого жовтня, за кілька тижнів після початку навчального року. Нім висадитися (гість був товстий та череватий) з чорної „Волги”, він почекав хвилину, щоб кужелі пилюги розторочилися й жовтий вихор пилу, що супроводив автомобіль, трохи притих і приземлився, а головне, щоб дати родичам змогу помітити приїзд визначного гостя й поквартитися до хвіртки йому назустріч.

– А ти вже справжній парубок! – тільки увійшовши до хати, похвалив міністр учителевого хлопчика. – Ти, певне, вже школяр, так?

– Иги...

– Не иги!.. – посварив батько. – Віорел уже проїшов майже триместр першого класу, – відповів він замість сина.

– А читати умієш? – цікавиться далі дядько-міністр-педагог, добуваючи з кишені лея, якого простягнув племінникові. – Ану, небоже, принеси свій Буквар.

Хлопець узяв гріш і подався без охоти за під-

ручником. Нарешті повернувся і вручив книжку видатному гостеві. Той став листувати і вкінці вказав пальцем:

– Читай ось тут, але не дивися на малюнки. Ну?

Хлопець мовчить. Але підходить батько й штовхає злегка:

– Тобі не встидно? Вони дійсно можуть подумати, що ти не вмієш читати!.. А ти вмієш читати ще з дитсадка. Ану, Віореле!

Хлопець відкашлявся, посмілішав і став стріляти вказівним пальцем кожну букву:

– П... І... В... Н... І... К... – прочитав учень.

– Так. А разом, – настоював тов міністр.

– П... І... В... Н... І... К... – повторив хлопець голосніше.

– Так-так, але разом?..

Віорел помовчав хвилину, задивився запитливо на міністра й промимрив вагаючись:

– П... І... В...

Незадоволений, Станчу Стоян підійшов до свого племінника:

– Ой, небоже!.. Сам малюнок підказує назву цього уроку, тобто про кого йдеться... Ану дивися, хто на малюнку?

– Когут! – аж зрадів хлопець: нарешті розкусив, що від нього вимагають.

– Е, когут... Півник! Зрозумів?

– Иги...

– Отже – це заголовок уроку, так?

– Иги...

– Ну, ось. Тоді, як звучить він?

– Кукуріку!

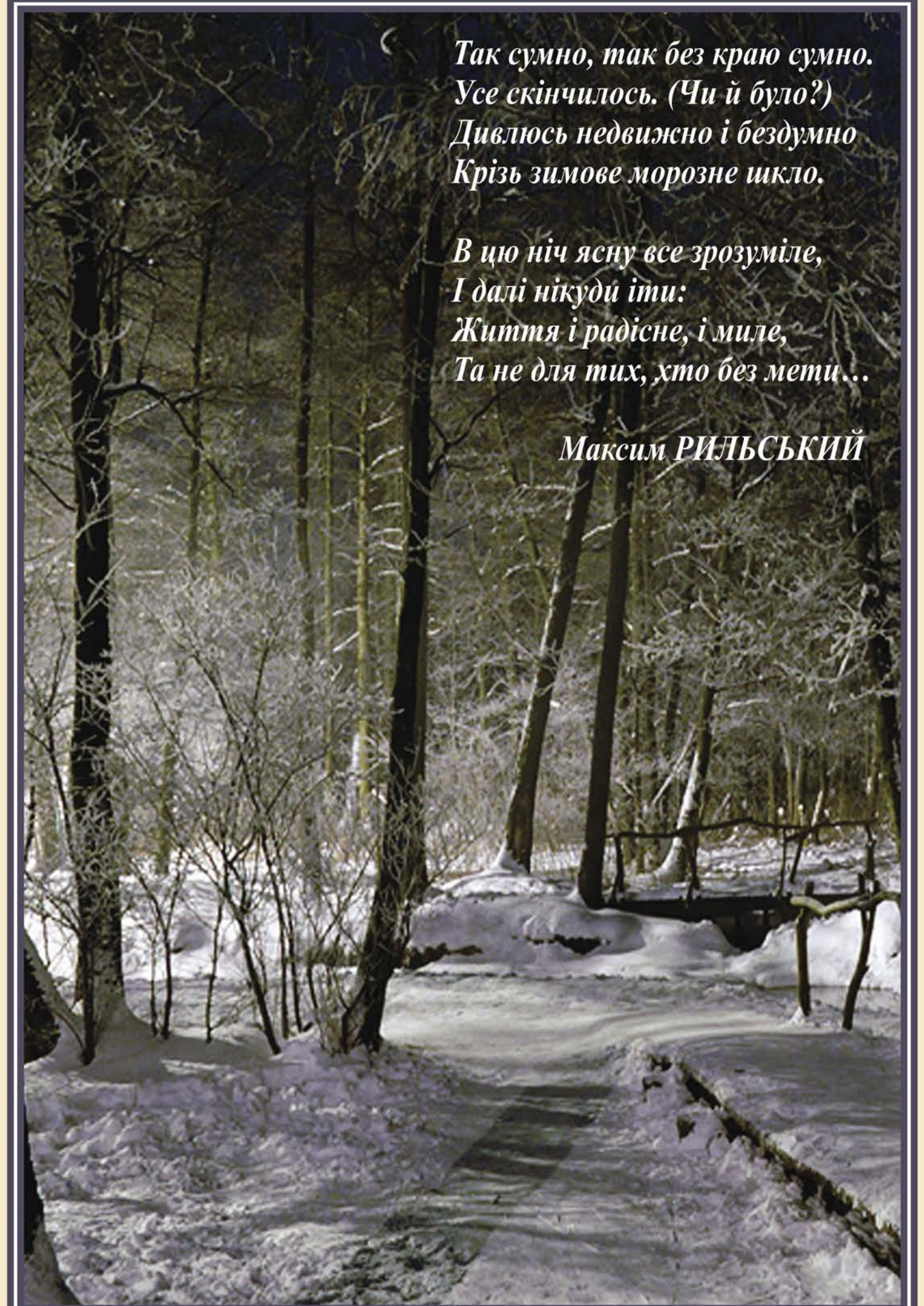
На мить запала незручна тиша, після чого дорослі посміялися трохи, правда, не дуже весело, а далі, доки перейшли до свого (що робите?, що у вас нового?), міністр похвалив спантеличеного хлопця:

– Добре... Після двох тільки місяців школи, ти знаєш майже увесь алфавіт...

А вже після від'їзду поважного гостя, Віорелова мати (теж учителька) поставила крапку над „і”:

– Педагог... Яке запитання – така й відповідь!



A photograph of a snowy forest path. The path is covered in snow and leads through a dense forest of tall, thin trees. The trees are mostly bare, with some snow on their branches. In the background, there is a wooden fence made of logs. The overall scene is quiet and serene, with a soft, diffused light.

*Так сумно, так без краю сумно.  
Усе скінчилось. (Чи й було?)  
Дивлюсь недвижно і бездумно  
Крізь зимове морозне шкло.*

*В цю ніч ясну все зрозуміле,  
І далі нікуди іти:  
Життя і радісне, і миле,  
Та не для тих, хто без мети...*

*Максим РИЛЬСЬКИЙ*